

บทความประจำฉบับ

ทุน

รัฐ

แรงงาน

วิกฤตการณ์ที่ไร้ทางออก

ศูนย์วิทยทรัพยากร

บทความประจำฉบับ ภายใต้หัวข้อเรื่องใหญ่ "ทุน รัฐ แรงงาน : วิกฤตการณ์ที่ไร้ทางออก" มีอยู่ด้วยกัน 4 บทความ คือ : ข้อสังเกตบุคลิกทุนธนาคารไทยฯ, วิกฤตการณ์รัฐวิสาหกิจในปัจจุบัน การเมืองเรื่องข้าวและ ทุน ชนชั้น และการเมืองไทยปัจจุบัน ตามลำดับ ทั้ง 4 บทความนี้เป็นบทความที่ได้เคยนำเสนอในที่ประชุมสัมมนาหัวข้อเดียวกับเรื่องประจำฉบับโดยผู้เขียนบทความตามที่มีชื่อแจ้งในแต่ละบทความแล้ว การตีพิมพ์บทความทั้ง 4 บทความนี้ได้้นำเอาข้อวิจารณ์และทัศนะต่อบทความที่มีค่าความแก่การเผยแพร่มาตีพิมพ์ผนวกเข้าไปด้วย อย่างไรก็ตาม บทความทั้ง 4 บทความนี้มีเพียงบทความที่ 2 เพียงบทความเดียวที่ได้นำเอาเฉพาะการนำเสนอในที่สัมมนามาตีพิมพ์ ทั้งนี้ เพราะบทความสมบูรณ์ของเรื่องนี้มีความยาวเกินกว่าที่จะนำมาเผยแพร่ในวารสารได้ ขณะเดียวกันบทความที่ 2 นี้ กลุ่มเศรษฐศาสตร์การเมืองยังได้ผลิตเพิ่มเพื่อจำหน่ายแก่ผู้สนใจทั่วไปในจำนวนที่จำกัดอีกด้วย นอกจากบทความประจำฉบับดังกล่าวมาแล้ว ยังได้เพิ่มบทความพิเศษที่ได้พิจารณาเห็นว่ามีความสอดคล้องกับบทความประจำฉบับอีก 2 บทความ คือ รัฐบาลปัจจุบันกับการส่งเสริมสิทธิมนุษยชน (โดย ศ.เสนต์ งามริก) และแนวโน้มใหม่ของกองทัพไทย (โดยธีรยุทธ บุญมี)

ข้อสังเกตบุคลิกแห่งทุนธนาคารไทย

ใช้ปรากฏการณ์ของธนาคารกรุงเทพ เป็นปฐม

พันศักดิ์ วิทยุรัตป

วิธีเรียนรู้กรรมวิธีการประดิษฐ์ทางเทคโนโลยีวิธีหนึ่ง ที่ประเทศไทยในโลกที่สามทำกันก็คือ วิธีการ Reversed engineering Method ซึ่งหมายถึง การเรียนรู้จากผลผลิตที่ประเทศอื่นทำขึ้นมาแล้วโดยแกะจากของจริงไล่ไปจนถึงชิ้นส่วนหรือส่วนประกอบของเครื่องจักรเครื่องทางอิเล็กทรอนิกส์นั้น ไม่ว่าจะชิ้นส่วนหรือว่าเป็นโปรแกรมคอมพิวเตอร์ก็ตาม

เรื่องหรือข้อคิดที่ข้าพเจ้านำมาเสนอนี้ก็ใช้วิธีการคล้ายคลึงกัน เพราะความตั้งใจของข้าพเจ้าในขั้นต้นนั้นเป็นเพียงการค้นหาลักษณะทางประวัติศาสตร์ เพื่อมาประกอบการเขียนประวัติของธนาคารกรุงเทพ จำกัด เท่านั้น

แต่เนื่องจากการที่ต้องอ่านเอกสารเก่า ๆ บางฉบับที่เกี่ยวข้องกับการธนาคารของไทย ทำให้ข้าพเจ้าเกิดอาการงงและอาการ "ทำไมถึงเป็นอย่างที่ไม่คาดคิดมาก่อน" เกิดขึ้น

ยกตัวอย่างอาการงงของข้าพเจ้าเช่น ธนาคารพาณิชย์ที่เก่าแก่ที่สุดในประเทศไทย ก็เห็นจะมีอยู่สองธนาคาร คือ ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด และ ธนาคารหวังหลี

ธนาคารแรกเป็นธนาคารของผู้มีบรรดาศักดิ์ของแผ่นดินและมีสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์เป็นผู้ถือหุ้นรายใหญ่และรายที่สำคัญที่สุดของธนาคาร

ส่วนธนาคารหวังหลีตั้งแต่ดั้งเดิมมาเป็นของตระกูลหวังหลี ตระกูลของชาวแต้จิ๋วที่ทำการค้าผลผลิตทางการเกษตรระหว่างประเทศมาเป็นเวลานานและมีบริษัทและผลประโยชน์ในเครือตามประเทศต่าง ๆ ที่เคยเป็นเมืองขึ้นของอังกฤษในเอเชียอาคเนย์มาเป็นเวลาช้านาน อย่างน้อยก็นับได้จากรัชสมัยของรัชกาลที่ ๖ จนถึงปัจจุบันตระกูลนี้ไม่ได้เป็นตระกูลที่ล้มเหลว ยังคงเป็นตระกูลที่มีเครือข่ายสาขาธุรกิจไปทั่วเอเชีย

แต่ทำไมเล่าธนาคารของชาวแต้จิ๋วรุ่นใหม่อย่างเช่น ธนาคารกรุงเทพ จำกัด ถึงได้ก้าวกระโดดมาเป็นธนาคารที่ใหญ่ที่สุดไม่เพียงแต่ในประเทศไทย แต่เป็นธนาคารที่ใหญ่ที่สุดในเอเชียอาคเนย์

ธนาคารกรุงเทพ จำกัด ใช้เวลา ๔๐ ปี ในการสะสมทุนจากธนาคารที่อยู่ในสภาพใกล้ล้มละลายหลังสงครามโลกครั้งที่สองเพียง ๑๐ ปี มาเป็นธนาคารชั้นนำของเอเชียได้อย่างไร? ปรากฏการณ์เช่นนี้เกิดขึ้นได้อย่างไร

คำตอบง่าย ๆ ที่ได้รับฟังกันมากก็คือ ธนาคารกรุงเทพ จำกัด เป็นธนาคารที่มีความใกล้ชิดกับผู้มีอำนาจเผด็จการสองยุคติดต่อกัน เพราะเหตุฉะนั้นจึงทำให้ธนาคารนี้ประสบความสำเร็จมากกว่าธนาคารอื่น ๆ

ข้าพเจ้ามีความสงสัยในคำตอบเชิงการเมืองเช่นนี้ เพราะว่าการที่เราจะใช้ตรรกของคำตอบอย่างนั้นกับปรากฏการณ์ทางการเงินและทางการธนาคารของไทย เราก็เกิดปัญหาที่จะมีคำตอบที่ไม่ตรงกับความเป็นจริง

ถ้าเราจะถามว่าทำไมเล่าธนาคารเช่นธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด ก่อนยุคสงครามโลกครั้งที่สองถึงไม่ได้เจริญเติบโตในอัตราเช่นเดียวกับธนาคารกรุงเทพ จำกัด ในยุคหลังสงคราม เพราะว่าธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด หรือ สยามกัมมาจล เป็นธนาคารที่มีอำนาจสูงสุดแห่งแผ่นดินเป็นผู้ถือหุ้นใหญ่แทนรัฐอยู่ และถ้าเราจะถามต่อไปว่าธนาคารพาณิชย์

นัก เพราะว่าจะถึงแม้อังกฤษจะได้นำการบริหาร
ทุนแบบใหม่เข้ามาเพื่อให้เกิดความสะดวกใน
การค้าขึ้นสำหรับเขา แต่ไม่ได้หมายความว่า
การบริหารทุนแบบใหม่จะแผ่ขยายตัวของมันใน
ประเทศไทยทันที

หากเราจะพูดว่าทุนนิยมได้เข้า
มาที่กรุงเทพมหานครแล้ว เมื่อมีการลง
นามสัญญาเช่าวิ่งเห็นจะถูกต้องกว่า
กระมัง ทั้งนี้เพราะว่าถึงแม้จะไม่มีสัญญา
เช่าวิ่ง การใช้ “เงิน” ในฐานะสื่อและเครื่อง
หล่อลื่นเพื่อการค้าระหว่างประเทศได้เกิดขึ้น
มานานแล้ว และการใช้เงินเพื่อการสะสมทุนก็
มีอยู่แล้วในประเทศ

แต่สิ่งที่อังกฤษนำเข้าไทยก็คือ การ
แสดงให้คนไทยและคนจีนกลุ่มหนึ่งเห็นถึง
ระบบการบริหารทุนชนิดใหม่นั้นก่อให้เกิด
การสะสมทุนได้ โดยเป็นตัวกลางระหว่างผู้ซื้อ
กับผู้ขายที่ไม่รู้จักมักจี่กัน การสะสมทุนของ
กิจการ EXCHANGE BANKS ขึ้นกับอัตรา
การหมุนเวียนของเอกสารทางการค้า (trade
related papers) และมูลค่าหน้าเอกสารเหล่านั้นเอง

ก่อนหน้าที่ยังอังกฤษจะนำกิจการ
ธนาคารเพื่อการค้าเข้าไทย และแม้จะมี
ธนาคารจากเครือจักรภพอังกฤษในไทย
แล้วก็ตาม กิจการของพ่อค้าจีนที่ทำการ
ค้าระหว่างประเทศส่วนใหญ่ก็ยัง
ขึ้นอยู่กับการใช้ทุนที่สะสมมาจากการ
ค้าและเงินกู้ยืมของความรู้จักและญาติ
พี่น้องเป็นทุน (sources of funding)
เพื่อการเสี่ยงในกิจการค้าเป็นส่วนใหญ่

การติดต่อกับธนาคารต่างประเทศนั้น
มักจะเป็นการติดต่อในฐานะค้อยกว่าพ่อค้า
พาณิชย์ชาติเดียวกับธนาคาร ดังนั้นหากจะ
พูดไปแล้วการติดต่อกับเจ้าที่รับการบริหาร
ทุนแบบตะวันตกกับพ่อค้าฝ่ายไทย/จีนเป็น
การติดต่อเพียงผิวเผิน

ประการหนึ่งว่าอังกฤษได้เข้ามาสร้าง
สะพานเชื่อมการบริหารทุนแบบไทย/จีน กับ
การบริหารทุนแบบตะวันตก โดยที่พ่อค้าฝ่าย
ธนาคารอังกฤษจากเมืองจีนเป็น **นายค่าน**
การข้ามสะพานของพ่อค้าไทย/จีน นายค่าน
คือผู้เก็บค่าคิ่ง นายค่านเป็นผู้พิจารณาพ่อค้า
ไทย/จีนคนใดจะผ่านทางได้

ความสำคัญของการสะสมทุนในฐานะ
EXCHANGE BANKS ของชาวอังกฤษให้
ทะเลก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครองของไทย
เป็นเรื่องสำคัญที่ชี้แนะให้เรารู้เห็นว่า ถ้าเราจะ
พูดถึงลัทธิล่าเมืองขึ้นของอังกฤษสำหรับ
ไทย เพราะการคานอำนาจทางการทหาร
ระหว่างฝรั่งเศสกับอังกฤษ ทำให้ไทย
รอดพ้นจากการเป็นประเทศเมืองขึ้น
ทางการเมือง แต่ในเนื้อหาของความ
อิสระเสรีในเรื่องการเศรษฐกิจของประเทศ
แล้ว อังกฤษมีอิทธิพลเหนือไทยใน
เรื่องการบริหารทุนและเหนือประเทศ
ฝรั่งเศสหลายช่วงนัก

ชาวอังกฤษให้ทะเลพยายามผลักดัน
เข้าเป็นส่วนหนึ่งของตลาดเงินทุนระหว่างประ
เทศของฝ่ายไทย ไม่ว่าจะเป็นความพยายาม
ของฝ่ายเชื้อพระวงศ์หรือฝ่ายพ่อค้าไทยที่จะเข้า
เป็นส่วนหนึ่งของตลาดดังกล่าว แต่ชะตาของ
เศรษฐกิจไทยจะไทยอังกฤษเท่านั้นเห็นจะ
ไม่ได้ เพราะเราจะต้องคอยปัญหาของเราเองให้
ได้ว่า เมื่อเราไม่ได้เป็นเมืองขึ้นและได้มีกิจการ
ค้าระหว่างประเทศมาแต่เก่าก่อน ทำไมเราไทย
จึงไม่ได้คิดค้นระบบการธนาคารเพื่อรองรับกิจการ
ค้าระหว่างประเทศของไทยเอง

กิจการการธนาคารของธนาคารสยาม
กับมาจลจนกระทั่งเกิดการเปลี่ยนแปลง
การปกครอง ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการค้า
ระหว่างประเทศ ตกอยู่ในอำนาจของชาวต่าง
ประเทศไม่จะเป็นผู้จัดการชาวเยอรมันในฐานะ
ตัวแทนธนาคารผู้ร่วมถือหุ้นหรือตกอยู่ในมือ
ของตัวแทนธนาคารเมืองขึ้นอังกฤษ (Hong
Kong Shanghai Bank) ก็ตาม โดยฝ่าย
ผู้จัดการต่างประเทศเป็นผู้ตัดสินใจในการปล่อย
เงินเพื่อการค้าที่สำคัญ ๆ

ธนาคารหวังหลักก่อนสงคราม
โลกครั้งที่สองก็เป็นเพียงกิจการการ
เงินที่ต้งขึ้นมาเพื่อกิจการค้าของตระกูล
และเพื่อการส่งเงินกลับไปเมืองจีน
ของกลุ่มคนจีนในไทย

ความสัมพันธ์ระหว่างธนาคารนี้กับ
ธนาคารต่างประเทศก็คือการเปิดบัญชีกระแสรายวัน
เพื่อการแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ
เท่านั้น

ดังนั้นเราจะเห็นได้ว่า ถึงแม้ว่าจะได้มี
การเปิดกิจการที่เรียกตัวเองว่า “ธนาคาร”
ขึ้นในประเทศไทย แต่ความเป็นจริงนั้นกิจการ
ดังกล่าวไม่ได้เป็นกิจการธนาคารที่แท้จริง
หากจะเป็นกิจการที่คานเกี่ยวกับการค้าระหว่าง
ประเทศก็เป็นเพียงกิจการที่จะค้ำตั้งธนาคาร
ของชาวอังกฤษให้ทะเลเป็นสื่อต่ออีกทีหนึ่ง

การเปลี่ยนแปลงการปกครองของไทย
เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕ เป็นการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ
อันสำหรับอนาคตของการเกิดทุนธนาคารที่มี
เกิดจากกลุ่มเชื้อพระวงศ์เท่านั้น และเป็นเหตุ
การณ์ที่ตัดอนาคตของการควบคุมระบบเศรษฐกิจ
ของไทยโดยกิจการธนาคารของชาวตะวันตก
โคให้หันทะเล เช่นชาวอังกฤษก่อนหน้าการ
เปลี่ยนแปลงการปกครอง

ตามหลักการเอกสารของไทยปรากฏว่า
ได้มีการคบคิดกันที่จะเปลี่ยนแปลงธนาคาร
สยามกับมาจลให้เป็น **ธนาคารแห่งประเทศไทย**
(STATE BANK)

การเปลี่ยนแปลงเช่นนี้ย่อมมีความหมาย
มหาศาลสำหรับผลประโยชน์ของธนาคารต่าง
ประเทศในไทย นั่นคือทางฝ่ายไทยหากมีการ
เปลี่ยนแปลงขึ้นก็คงจะโยกย้ายธุรกิจการ
ธนาคารของประเทศจากธนาคารของชาวต่าง
ประเทศเข้ามาใช้บริการของธนาคารสยามกับมา
จลมากขึ้น นั่นก็หมายความว่าผลประโยชน์ของ
ธนาคารอังกฤษที่จะได้รับก็จะไม่มากเท่าเดิม
ระหว่างที่มีการคบคิดกันเปลี่ยนสถานะ
ของธนาคารสยามกับมาจล ธนาคารอังกฤษ
สองแห่ง (Hong Kong Shanghai Bank;
The Chartered Bank) ได้พยายามเสนอตัวเข้า
เป็นผู้บริหารของธนาคารและเข้าเป็นส่วนหนึ่ง
ของการถือหุ้นด้วย

แต่การเปลี่ยนแปลงการปกครองของ
ไทยได้ล้มล้างความหวังของพ่อค้าการบริหาร
เงินชาวอังกฤษเหล่านั้น คณะผู้ก่อการโดย
เฉพาะ **นายปรีดี พนมยงค์** มีความต้องการ
ที่จะแก้ไขสถานการณ์เศรษฐกิจไทยที่เป็น
เยี่ยงล้ามหาอำนาจเมืองจีน ได้ก่อตั้ง
สำนักงานธนาคารชาติไทยขึ้นเป็นครั้งแรก
เมื่อปลาย พ.ศ. ๒๔๗๕

การตั้งสำนักงานธนาคารชาติขึ้น
เป็นการพยายามที่จะควบคุมอำนาจทาง
การเงินของธนาคารต่างชาติในขณะ
เดียวกันก็เป็นการสร้างองค์กรที่จะเป็นผู้

นัก เพราะจนถึงแม้อังกฤษจะได้อำนาจบริหาร
ทุนแบบใหม่เข้ามาเพื่อให้เกิดความสะดวกใน
การค้าขึ้นสำหรับเขา แต่ไม่ได้หมายความว่า
การบริหารทุนแบบใหม่นี้จะแผ่ขยายตัวของมันใน
ประเทศไทยทันที

หากเราจะพูดว่าทุนนิยมได้เข้า
มาที่กรุงเทพมหานครแล้ว เมื่อมีการลง
นามสัญญาเบริงเห็นจะถูกตั้งข้อ
ถกแย้ง ทั้งนี้เพราะว่าถึงแม้จะไม่มีสัญญา
เบริง การใช้ “เงิน” ในฐานะสื่อและเครื่อง
หล่อลื่นเพื่อการค้าระหว่างประเทศได้เกิดขึ้น
มานานแล้ว และการใช้เงินเพื่อการสะสมทุนก็
มีอยู่แล้วในประเทศ

แต่สิ่งที่อังกฤษนำเข้าไทยก็คือ การ
แสวงหาทุนไทยและคนจีนกลุ่มหนึ่งเห็นถึง
ระบบการบริหารทุนชนิดใหม่นั้นก่อให้เกิด
ผลระดมทุนได้ โดยเป็นตัวกลางระหว่างผู้ซื้อ
กับผู้ขายที่ไม่รู้จักกัน การสะสมทุนของ
กิจการ EXCHANGE BANKS ขึ้นกับอัตรา
การหมุนเวียนของเอกสารทางการค้า (trade
related papers) และมูลค่าหน้าเอกสารเหล่านั้น

ก่อนหน้าที่ยังอังกฤษจะนำกิจการ
ธนาคารเพื่อการค้าเข้าไทย และแม้จะมี
ธนาคารจากเครือจักรภพอังกฤษในไทย
แล้วก็ตาม กิจการของพ่อค้าจีนที่ทำ
การค้าระหว่างประเทศส่วนใหญ่ก็ยัง
ขึ้นอยู่กับการใช้ทุนที่สะสมมาจากร
การค้าและเงินกู้ยืมของนครรัฐจ๊กและญาติ
พี่น้องเป็นทุน (sources of funding)
เพื่อการเสี่ยงในกิจการค้าเป็นส่วนใหญ่

การติดต่อกับธนาคารต่างประเทศนั้น
มักจะเป็นการติดต่อในฐานะด้อยกว่าพ่อค้า
พาณิชย์ชาติเดียวกันกับธนาคาร ดังนั้นหากจะ
พูดไปแล้วการติดต่อกันระหว่างเจ้าตัวบริหาร
ทุนแบบตะวันตกกับพ่อค้าไทย/จีนเป็น
การติดต่อเพียงผิวเผิน

ประการหนึ่งว่าอังกฤษได้เข้ามาสร้าง
สะพานเชื่อมการบริหารทุนแบบไทย/จีน กับ
การบริหารทุนแบบตะวันตก โดยที่พ่อค้า
ธนาคารอังกฤษจากเมืองขึ้นเป็น **นายค่าน**
การข้ามสะพานของพ่อค้าไทย/จีน นายค่าน
คือผู้เก็บค่าค่าน นายค่านเป็นผู้พิจารณาพ่อค้า
ไทย/จีนคนใดจะผ่านทางได้

ความสำคัญของการสะสมทุนในฐานะ
EXCHANGE BANKS ของชาวอังกฤษให้
ทะเลก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครองของไทย
เป็นเรื่องสำคัญที่ชี้แนะให้เรารู้ว่า ถ้าเราจะ
พูดถึงลัทธิล่าเมืองขึ้นของอังกฤษสำหรับ
ไทย เพราะการคานอำนาจทางการทหาร
ระหว่างฝรั่งเศสกับอังกฤษ ทำให้ไทย
รอดพ้นจากการเป็นประเทศเมืองขึ้น
ทางการเมือง แต่ในเนื้อหาของความ
อิสระเสรีในเรื่องการเศรษฐกิจของประเทศ
แล้ว อังกฤษมีอิทธิพลเหนือไทยใน
เรื่องการบริหารทุนและเหนือประเทศ
ฝรั่งเศสหลายช่วงนัก

ชาวอังกฤษให้ทะเลพยายามผลักดัน
เข้าเป็นส่วนหนึ่งของตลาดเงินทุนระหว่างประ
เทศของฝ่ายไทย ไม่ว่าจะเป็นความพยายาม
ของฝ่ายเชื้อพระวงศ์หรือฝ่ายพ่อค้าไทยที่จะเข้า
เป็นส่วนหนึ่งของตลาดดังกล่าว แต่ชะตาของ
เศรษฐกิจไทยจะไทยอังกฤษเท่านั้นเห็นจะ
ไม่ได้ เพราะเราจะต้องคอยปัญหาของเราเองให้
ได้ว่า เมื่อเราไม่ได้เป็นเมืองขึ้นและได้มีกิจการ
ค้าระหว่างประเทศมาแต่เก่าก่อน ทำไมเล่าไทย
จึงไม่ได้คิดค้นระบบการธนาคารเพื่อรองรับกิจการ
ค้าระหว่างประเทศของไทยเอง

กิจการการธนาคารของธนาคารสยาม
กับมาจลจนกระทั่งเกิดการเปลี่ยนแปลง
การปกครอง ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการค้า
ระหว่างประเทศ ตกอยู่ในอำนาจของชาวต่าง
ประเทศไม่ว่าจะเป็นผู้จัดการชาวเยอรมันในฐานะ
ตัวแทนธนาคารผู้ร่วมถือหุ้นหรือตกอยู่ในมือ
ของตัวแทนธนาคารเมืองขึ้นอังกฤษ (Hong
Kong Shanghai Bank) ก็ตาม โดยฝ่าย
ผู้จัดการต่างประเทศเป็นผู้ตัดสินใจในการปล่อย
เงินเพื่อการค้าที่สำคัญ ๆ

ธนาคารหวังหลีกก่อนสงคราม
โลกครั้งที่สองก็เป็นเพียงกิจการการ
เงินที่ต้งขึ้นมาเพื่อกิจการค้าของตระ
กูล และเพื่อการส่งเงินกลับไปเมืองจีน
ของกลุ่มคนจีนในไทย

ความสัมพันธ์ระหว่างธนาคารนี้กับ
ธนาคารต่างประเทศก็ถือการเปิดบัญชีกระแ
สรายวันเพื่อการแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ
เท่านั้น

ดังนั้นเราจะเห็นได้ว่า ถึงแม้ว่าจะได้มี
การเปิดกิจการที่เรียกตัวเองว่า “ธนาคาร”
ขึ้นในประเทศไทย แต่ความเป็นจริงนั้นกิจการ
ดังกล่าวไม่ได้เป็นกิจการธนาคารที่แท้จริง
หากจะเป็นกิจการที่คานเกี่ยวกับการค้าระหว่าง
ประเทศก็เป็นเพียงกิจการที่จะต้องพึ่งธนาคาร
ของชาวอังกฤษให้ทะเลเป็นสื่อต่ออีกทีหนึ่ง

การเปลี่ยนแปลงการปกครองของไทย
เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕ เป็นการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ
ยิ่งสำหรับอนาคตของการเกิดทุนธนาคารที่มี
เกิดจากกลุ่มเชื้อพระวงศ์เท่านั้น และเป็นเหตุ
การณ์ที่ตัดอนาคตของการควบคุมระบบเศรษฐกิจ
ของไทยโดยกิจการธนาคารของชาวตะวัน
ตกให้ทะเล เช่นชาวอังกฤษก่อนหน้าการ
เปลี่ยนแปลงการปกครอง

ตามหลักฐานเอกสารของไทยปรากฏว่า
ได้มีการคบคิดกันที่จะเปลี่ยนแปลงธนาคาร
สยามกับมาจลให้เป็น **ธนาคารแห่งประเทศไทย**
ขึ้น (STATE BANK)

การเปลี่ยนแปลงเช่นนี้ย่อมมีความหมาย
มหาศาลสำหรับผลประโยชน์ของธนาคารต่าง
ประเทศในไทย นั่นคือทางฝ่ายไทยหากมีการ
เปลี่ยนแปลงขึ้นก็คงจะโยกย้ายธุรกิจการ
ธนาคารของประเทศจากธนาคารของชาวต่าง
ประเทศเข้ามาใช้บริการของธนาคารสยามกับมา
จลมากขึ้น นั่นก็หมายถึงว่าผลประโยชน์ของ
ธนาคารอังกฤษที่จะได้รับก็จะไม่มากเท่าเดิม
ระหว่างที่มีการคบคิดกันเปลี่ยนสถานะ
ของธนาคารสยามกับมาจล ธนาคารอังกฤษ
สองแห่ง (Hong Kong Shanghai Bank;
The Chartered Bank) ได้พยายามเสนอตัวเข้า
เป็นผู้บริหารของธนาคารและเข้าเป็นส่วนหนึ่ง
ของการถือหุ้นด้วย

แต่การเปลี่ยนแปลงการปกครองของ
ไทยได้ล้มล้างความหวังของพ่อค้าการบริหาร
เงินชาวอังกฤษเหล่านั้น คณะผู้ก่อการโดย
เฉพาะ **นายปรีดี พนมยงค์** มีความต้องการ
ที่จะแก้ไขสถานการณ์เศรษฐกิจไทยที่เป็น
เยี่ยงล้ามหอำนาจนักล่าเมืองขึ้น ได้ก่อตั้ง
สำนักงานธนาคารชาติไทยขึ้นเป็นครั้งแรก
เมื่อปลาย พ.ศ. ๒๔๗๖

การตั้งสำนักงานธนาคารชาติขึ้น
เป็นการพยายามที่จะควบคุมอำนาจทาง
การเงินของธนาคารต่างชาติในขณะ
เดียวกันก็เป็นการสร้างองค์กรที่จะเป็นผู้

ดูแผนนโยบายทางการเงินของรัฐบาลไปด้วย

การก่อตั้งสำนักงานธนาคารชาติขึ้นในกระทรวงการคลังใช้ว่าจะไม่มีการต่อต้านจากประเทศมหาอำนาจแต่อย่างใดไม่ ตามหลักฐานของธนาคารชาติเองปรากฏว่า เมื่อฝ่ายอังกฤษได้ข่าวการจัดตั้งขึ้นได้พยายามชักชวนนโยบายนี้ของรัฐบาลไทย ไม่เพียงแต่รัฐบาลอังกฤษเท่านั้นที่มีความเห็นเช่นนี้ แต่บุคคลผู้เคยมีอำนาจในอดีตที่เป็นคนไทยเองก็ออกความคิดเห็นชักชวนนโยบายนี้

ในที่สุดเมื่อเกิด สงครามโลกครั้งที่สอง ขึ้น อำนาจของธนาคารอังกฤษต่อประเทศต่าง ๆ ในเอเชียอาคเนย์ก็หมดสิ้นไปชั่วคราวขณะนี้ เป็นระยะที่จะซื้ออนาคตของกิจการธนาคารของพ่อค้าไทย/จีน กลุ่มต่าง ๆ ที่จะสามารถเข้ามาแทนที่อิทธิพลของธนาคารต่างชาติของมหาอำนาจจะวันเวลาที่ปิดไปหรือไม่

แม้ว่าสงครามโลกครั้งที่สองจะเกิดขึ้น แต่นั่นไม่ได้หมายความว่า การพัฒนาของทุนนิยมโลกจะเปลี่ยนแปลงไป เมื่อสงครามโลกครั้งที่สองสงบลงศูนย์กลางของตลาดเงินทุนของโลกก็ยังอยู่ในกรุงลอนดอน และศูนย์กลางของเงินทุนใหม่ที่จะมีอำนาจในการบริหารส่วนเกินของการสะสมทุนของโลกคือ ตลาดเงินนิวยอร์ก

สำหรับกิจการธนาคารพาณิชย์ไทยที่เกิดขึ้นระหว่างสงครามโลกครั้งที่สอง นอกจากว่าธนาคารเหล่านี้จะต้องพัฒนาตัวเองให้เป็นธนาคารที่แท้จริงแล้ว ปัญหาของธนาคารพาณิชย์ไทยก็คือในเมื่อกิจการธนาคารของไทยยังไม่มีการบริหารธนาคารเพื่อการระดมเงินฝากดังที่เราเห็นกันในปัจจุบัน

ปัญหาของธนาคารเหล่านี้ก็คือธนาคารจะโตไม่ได้หากไม่สามารถเข้าเป็นส่วนหนึ่งของตลาดเงินทุนใหญ่ของโลกตะวันตก

เจ้าของธนาคารพาณิชย์ไทยส่วนใหญ่ในยุคหนึ่งก็จาก พ.ศ.๒๔๕๓-๒๕๐๔ ไม่เห็นความสำคัญของการขยายสาขาเพื่อการระดมเงินฝากเพราะกลัวการรั่วไหลของเงิน

ธนาคารพาณิชย์หากจะดำเนินกิจการให้ได้ผลอย่างที่ธนาคารเมืองขึ้นอังกฤษได้เคยทำมาแล้ว ก็จำเป็นที่จะต้องหาทางเป็นส่วนหนึ่งของตลาดเงินโลกให้ได้ ซึ่งก็เป็นความพยายามของธนาคารเช่นธนาคารสยามกับมาเจลมาก่อน สงครามโลกครั้งที่สองแต่เนื่องด้วยคนไทยเองคิดว่าคนไทยทำไม่ได้ และการกีดกันของธนาคารต่างประเทศที่ได้เอ่ยมามากแล้ว

เราต้องอย่าลืมว่าธนาคารเช่น Hong Kong Shainghai Bank ถือกำเนิดด้วยเงินเพียง ๑๕,๐๐๐ ปอนด์ เท่านั้น แต่สิ่งที่ธนาคารนี้มีก็คือ ความเข้าใจในการบริหารทุนและความเชื่อถือ ซึ่งตลาดเงินกู้และตลาดเงินในกรุงลอนดอนให้กับธนาคาร จึงทำให้ธนาคารนี้มีความสามารถที่จะผ่านเอกสารการค้าไปขายลคเพื่อนำเงินมาหมุนต่อได้

การติดต่อธนาคารใหญ่ได้โดยตรงและการติดต่อที่สามารถมีกับตลาดเงินโดยตรง ลดค่าใช้จ่ายของธนาคารลงอย่างมากมาย

อีกทั้งธนาคารนี้ยังสามารถใช้ดอกเบี้ยในอัตราของกรุงลอนดอนในการกู้เงิน และใช้ดอกเบี้ยในอัตราสูงในประเทศไทย หรือในฮ่องกงในการปล่อยเงินกู้

หรือเราจะพูดด้วยศัพท์แสงของกลุ่ม "เศรษฐศาสตร์การเมือง" ได้ว่า ธนาคาร Hong Kong Shainghai Bank สามารถใช้ทุนส่วนเกินจากการสะสมทุนของนายทุนอังกฤษมาทำการสะสมทุนต่อในประเทศตะวันออกไกลโดยใช้ช่องว่างต่อไปนี้

๑. ความอ่อนด้อยในเรื่องการบริหารทุนเพื่อการค้าระหว่างประเทศ
๒. ความอ่อนด้อยในเรื่อง พินิจการและข้อมูลในการติดต่อใช้ทุนส่วนเกินในตลาดเงินทุนต่างประเทศ
๓. ความอ่อนด้อยในเรื่องภาษาต่างประเทศ สื่อการติดต่อการค้าเงินตราระหว่างประเทศที่มีศูนย์กลางในประเทศตะวันตก

ฐานะของธนาคารไทยหลังสงครามโลกครั้งที่สองสงบลงไม่ได้มีอะไรเปลี่ยนแปลงกว่าที่เคยเป็นก่อนหน้าสงครามเท่าไรนัก ถึงแม้ว่าในช่วงหลังสงครามเป็นเวลา ๓ ปี ที่ธนาคารต่างประเทศยังไม่ได้เปิดขึ้นมาใหม่ ธนาคารส่วนใหญ่ยังไม่เป็นธนาคารที่มีนโยบายการขยายสาขาของตนเพื่อระดมเงินฝาก หรือมีกิจ

การติดต่อกับต่างประเทศโดยสามารถนำเงินทุนส่วนเกินของประเทศตะวันตกมาใช้หากำไรหรือมาส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศของลูกค้าได้

กิจการของธนาคารมุ่งไปสู่การช่วยเหลือกลุ่มการค้าของคณาภายในประเทศและในต่างประเทศ ซึ่งมีเครือข่ายลูกค้าชาวจีนด้วยกันที่เขยติคต่อกันอยู่แล้ว แม้ว่าเมื่อสาขาธนาคารต่างประเทศก็ยังอยู่ในรูปแบบเดิมธนาคารต่างประเทศโดยเฉพาะธนาคารอังกฤษจากเมืองขึ้นเก่าปฏิเสธที่จะให้ credit line ต่อธนาคารไทย โดยไม่มีสินทรัพย์มาประกันเท่ากับจำนวนเงินที่จะจัดสรรให้ นอกจากนั้นอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ ก็ยังสูงกว่าอัตราเงินกู้ที่ธนาคารต่างประเทศเรียกจากลูกค้าเชื้อชาติเดียวกันเหมือนเดิม

สถานการณ์เช่นนี้หลังพ.ศ. ๒๔๕๖ เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงไปทีละน้อย และการเปลี่ยนแปลงครั้งนี้มีส่วนประกอบหลายประการที่จะทำให้ธนาคารไทยเริ่มเข้าใจการเข้าเป็นสมาชิกตลาดเงินตราระหว่างประเทศ (International Capital Markets)

๑. ความต้องการของผลผลิตทางเกษตรของไทยในตลาดโลกมีมาก กลุ่มธนาคารโดยเฉพาะธนาคารกรุงเทพ จำกัด เป็นกลุ่มที่มีพ่อค้าพิชผลทางการเกษตรเป็นลูกค้ามาก แต่ปัญหาของธนาคารก็คือ ธนาคารไม่มีเงินฝากพอที่จะปล่อยให้ลูกค้า (ถ้าจะให้พูดกันอย่างตรงไปตรงมาแล้ว ระยะเวลา พ.ศ. ๒๔๕๖ เป็นระยะที่ธนาคารเกือบจะล้มละลาย ถึงแม้ว่ารัฐบาลไทยจะได้เข้ามาถือหุ้นใหญ่ในธนาคารแล้วก็ตาม) ไปซื้อข้าวเพื่อการเตรียมส่งออก (pre-shipment finance) ได้มีความจำเป็นที่จะต้องกระเสือกกระสนหาเงินมาให้ลูกค้า

๒. การเปลี่ยนแปลงของศูนย์กลางอำนาจการเมืองและเศรษฐกิจของโลก สหรัฐอเมริกาหลังสงครามเริ่มเป็นประเทศมหาอำนาจทางเศรษฐกิจที่เห็นได้ชัด นิวยอร์กเริ่มเป็นศูนย์กลางของการบริหารการสะสมทุนของโลกตะวันตกทัดเทียมกับลอนดอนแล้ว และปรากฏการณ์หนึ่งของอำนาจนี้ก็คือ การเปิดสาขาธนาคารสหรัฐอเมริกาในไทยแห่งแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๒ ธนาคารนั้นคือธนาคารแห่งอเมริกา (BANK OF AMERICA Inc.) การเข้ามาของธนาคารสหรัฐอเมริกา ได้นำทัศนคติใหม่เข้ามา ไม่มี

ทัศนคติของอดีตรัฐมนตรีเมืองขึ้นกับลูกค้านักคิด มาด้วย ความสัมพันธ์ระหว่างธนาคารสหรัฐอเมริกา กับไทยจะซับซ้อนอย่างไร ขึ้นกับ ความสามารถของฝ่ายธนาคารไทยจะต่อรอง กับธนาคารสหรัฐอเมริกา

๓. มีคนไทยหลายคนเริ่มมีความรู้ความสามารถในเรื่องการบริหารธนาคาร ได้รับการศึกษาเรื่องกิจการของธนาคารต่างประเทศ มหาวิทยาลัยไทยเริ่มผลิตนักการบัญชีมืออาชีพขึ้น

๔. ระหว่างสงครามโลกครั้งที่สอง เจ้าหน้าที่ไทยจากกระทรวงการคลังได้เข้าไปรู้ข้อมูลการบริหารกิจการธนาคารเพื่อการค้าระหว่างประเทศของธนาคารอดีตเมืองขึ้นของอังกฤษ และฝรั่งเศส ในฐานะเจ้าหน้าที่ผู้ดูแลสินทรัพย์ของศัตรู

๕. ความพ่ายแพ้ชัยชนะหนึ่งของกองทัพอังกฤษต่อกองทัพมหาจักรพรรดิแห่งประเทศญี่ปุ่น ก่อให้เกิดจิตสำนึกในหมู่คนไทยและพ่อค้าจีนบางกลุ่มว่า ธุรกิจธนาคารไม่จำเป็นต้องอยู่ในมือของชาวตะวันตกเท่านั้น

การเปลี่ยนแปลงทัศนคตินี้ พร้อมกับเหตุการณ์บังเอิญทางประวัติศาสตร์ข้างต้นเท่ากับรุ่งอรุณของวันใหม่แห่งธนาคารที่จดทะเบียนในประเทศไทย และมีคนไทย/จีนเป็นผู้บริหารธนาคารเป็นครั้งแรก ข้อแม้ของประวัติศาสตร์การพัฒนาธนาคารไทยเป็นส่วนหนึ่งส่วนเดียวกับทุนนิยมโลกมีอยู่เช่นเดิม ได้กล่าวไว้แล้วว่า ความสัมพันธ์ระหว่างธนาคารไทยกับธนาคารต่างประเทศ แม้จะเป็นความสัมพันธ์หลังสงครามแล้วก็ตาม แต่โดยเนื้อหาขงเหมือนเดิม แต่ธนาคารส่วนใหญ่ดูเหมือนว่าจะยอมรับสภาพนี้ของตน ทั้ง ๆ ที่นายธนาคารไทย/จีนหลายท่าน มีความสัมพันธ์กับธนาคารต่างประเทศมาเป็นเวลานานแล้ว โดยความสัมพันธ์นั้นเป็นการใช้บริการเงินฝากประจำของคนกับสาขาธนาคารต่างประเทศในฮ่องกง หรือในกรุงลอนดอนเอง

ช่วงเนื้อที่ประวัติของธนาคารกรุงเทพ จำกัด คือการพัฒนาทุนธนาคารไทยเป็นส่วนหนึ่งของระบบธนาคารระหว่างประเทศ (World Banking Capital)

นักประวัติศาสตร์บางคนพยายามหาเหตุผลของปรากฏการณ์และระบบค้ำประกันการพิมพ์เกิดขึ้น แต่ในกรณีการเดินเข้าสู่ระบบทุนธนาคารระหว่างประเทศของธนาคารพาณิชย์ไทยในกรณีของธนาคารกรุงเทพ จำกัด ไม่ได้เกิดขึ้นจากการวางแผนหรือความตั้งใจแต่อย่างใด

ใน พ.ศ. ๒๔๕๖ ธนาคารกรุงเทพ จำกัด ออกเอกสารเครดิต ฉบับแรกที่ธนาคารต่างประเทศรับรอง เอกสารฉบับนี้คือ letter of credit ฉบับแรกของธนาคารเอง เขียนบนกระดาษฟูลสแตปสี่เหลี่ยม

การออกแอล/ซี ฉบับนี้เกิดขึ้นเพราะว่า พนักงานคนหนึ่งของธนาคารเป็นอดีตเจ้าหน้าที่ชาวเอเชียของธนาคาร Chartered Bank เขาเป็นชาวต่างประเทศผู้โอนสัญชาติมาเป็นไทย เขาเป็นคนเอเชียที่ไม่ใช่คนจีนและไม่ใช่คนไทย โดยกำเนิด ด้วยเหตุนี้เขาจึงได้เรียนรู้วิธีปฏิบัติงานเยี่ยงเจ้าหน้าที่ของธนาคารชาวผิวขาว ความรู้ของเขาเป็นประโยชน์ต่อธนาคารกรุงเทพ จำกัด ในช่วงนั้นที่ธนาคารจำเป็นต้องเริ่มใช้ทุนต่างประเทศในการดำเนินกิจการธนาคาร

การออก แอล/ซี ของตนเองแล้วให้ธนาคารต่างประเทศเป็นผู้ confirm โดยจ่ายเฉพาะค่าบริการนั้นเป็นเรื่องใหม่ และเป็นเรื่องของการเริ่มต้นที่จะเข้าผู้การเป็นสมาชิกตลาดเงินทุนระหว่างประเทศ

ก่อนหน้านั้นธนาคารกรุงเทพ จำกัด ให้การฝากเงินกระแสรายวันไว้ที่ธนาคารต่างประเทศ เมื่อต้องการให้ธนาคารต่างประเทศออก แอล/ซี ก็โทรเลขให้ธนาคารนั้นคัดบัญชีของคนเท่ากับมูลค่าหน้าเอกสารบวกด้วยค่าบริการของธนาคารนั้น

วิธีการเช่นนี้ธนาคารต่างประเทศได้รับประโยชน์อย่างมหาศาล เพราะธนาคารต่างประเทศ ก่อนอื่นแทบจะไม่จ่ายดอกเบี้ยเงินฝากกระแสรายวันอยู่แล้ว อีกทั้งในการออกแอล/ซี แทนธนาคารไทยก็ไม่มีการเสี่ยงแต่อย่างใด เพราะมีเงินฝากประจำที่สามารถคิดเข้าบัญชีตนเองได้ทันทีที่ได้รับโทรเลขให้เปิดแอล/ซี แทนธนาคารไทย

แอล/ซีที่เปิดให้มันไม่ถึงกำหนดชำระ ความหน้าเอกสารอย่างน้อยก็สามเดือน หรือมากกว่านั้นก็หมายความว่า ธนาคารต่างประเทศสามารถนำเงินที่ติดจากบัญชีเงินฝากของธนาคารไทยไปใช้ได้อย่างน้อยสามเดือนเพื่อหาผลกำไร

การเข้าสู่ตลาดเงินทุนต่างประเทศของธนาคารไทยมีขั้นตอนมากมาย แต่พอจะสรุปไว้ ณ ที่นี้ว่าธนาคารไทย โดยเฉพาะธนาคารกรุงเทพ จำกัด ในฐานะธนาคารผู้บุกเบิกการเข้าเป็นสมาชิกตลาดการเงินระหว่างประเทศ ใช้เวลาอยู่อย่างน้อย ๒๐ กว่าปี ก่อนที่จะอยู่ในฐานะที่ค้ำเทียบเท่ากับธนาคารตะวันตกและธนาคารญี่ปุ่น

การวิเคราะห์ที่ค้ำเทียบกันของข้าพเจ้า ก็คือการวัดจากความสามารถของธนาคารที่จะสามารถเป็นผู้จัดการการ syndicate loans ในฐานะ Lead manager ได้หรือไม่

การพัฒนาของทุนธนาคารไทยมีบุคลิกใหม่เกิดขึ้น เมื่อได้เข้าเป็นสมาชิกน้องใหม่ของตลาดเงินระหว่างประเทศ กล่าวคือ นอกจากธนาคารไทยจะ ได้ใช้ทุนที่เกิดจากการสะสมทุนในโลกตะวันตกมาหล่อเลี้ยงการค้าระหว่างประเทศของไทย โดยเฉพาะการส่งออกข้าวและพืชผลของไทย ในขณะที่ธนาคารเองไม่มีเงินฝากพอที่จะใช้ไม่ว่าเพื่อการปล่อยเงินกู้เพื่อการส่งออกหรือการตั้งเข้าก็ตาม ธนาคารไทย โดยเฉพาะธนาคารกรุงเทพ จำกัด ได้ขยายกิจการสาขาของตนมุ่งไปยังประเทศที่มีพ่อค้าคนจีนอยู่อาศัยในเอเชียอาคเนย์อยู่แล้ว

การติดต่อกันระหว่างธนาคารไทยกับพ่อค้าชาวจีนในเอเชียอาคเนย์นั้นไม่ใช่ปรากฏการณ์ใหม่ เพราะการติดต่อกันระหว่างพ่อค้าชาวจีนโพ้นทะเลมีมาช้านานแล้ว ไม่จำเป็นที่จะต้องมาพูดกัน ณ ที่นี้

แต่บุคลิกใหม่ที่เกิดขึ้นก็คือ เมื่อธนาคารกรุงเทพ จำกัด สามารถเข้าถึงตลาดเงินของโลกเป็นธนาคารแรกของเอเชียอาคเนย์นั้นก็หมายความว่า ธนาคารจะกลายเป็นเครื่องมือความสะดวกของพ่อค้านักธุรกิจชาวจีนโพ้นทะเลที่ทำการติดต่อกับกลุ่มที่รู้จักมักจี่กันอยู่แล้วนั่นเอง เพราะฉะนั้นเราจะเห็นจากกระบวนการเปิดสาขาของธนาคารกรุงเทพ จำกัด ว่า มีอยู่

ระยะหนึ่งในทศวรรษของ พ.ศ. ๒๔๕๓ ธนาคารกรุงเทพ จำกัด เริ่มเปิดสาขาในประเทศต่าง ๆ ในเอเชียอาคเนย์เป็นสำคัญ และการเปิดสาขานอกเหนือจากประเทศในเอเชียอาคเนย์แล้วก็คือ การเปิดสาขาในแหล่งเงินทุน คือโตเกียวและกรุงลอนดอน

สาขาของธนาคารกรุงเทพ จำกัด ไม่เพียงแต่สาขานาคารที่ให้ความสะดวกสำหรับการค้าระหว่างไทยกับประเทศที่สาขาไปตั้งเท่านั้น แต่ให้ความสะดวกสำหรับการค้าระหว่างประเทศอื่น ๆ ด้วยตนเองของลูกค้านาคารนั้นคือธนาคารกรุงเทพ จำกัด เข้าสู่ยุทธการที่เราเรียกกันว่า third countries financing นั้นเอง โดยใช้เงินทุนส่วนเกินของการสะสมทุนในโลกตะวันตกนั้นหารายได้จากการหมุนของเอกสารการค้าระหว่างประเทศ

กิจการของธนาคารกรุงเทพ จำกัด เห็นได้ชัดระยะของ พ.ศ. ๒๔๕๖-พ.ศ. ๒๔๖๒ มียุทธศาสตร์อยู่ที่การให้ความสะดวกในการขยายตัวทางการค้าของลูกค้านาคารในสาขาต่าง ๆ ของธนาคารในต่างประเทศ และการเริ่มเปิดสาขาในประเทศ เพื่อระดมเงินฝากอันจะเกิดขึ้นจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ เริ่มจากการเข้ามาแดงอำนาจของ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ นับจากแผนแรกเป็นต้นมา

ข้อสังเกตที่ข้าพเจ้าอยากจะตั้งก็คือ สิ่งที่เราเรียกว่าช่องว่างของระบบการเงินของไทยที่ทำให้ธนาคารต่างประเทศเข้ามาในฐานะผู้ผูกขาดกิจการเพื่อการค้าระหว่างประเทศได้หมดไป เพราะว่ามีนายทุนการค้าไทยได้เรียนรู้และสามารถระดมคนหลายชาติ อาทิ ไทย, จีน, ฟิลิปปินส์ เข้ามาทำงานร่วมกัน ในการที่จะเข้าถึงตลาดเงินทุนของโลก โดยไม่ต้องผ่านธนาคารต่างประเทศผู้ให้หลักการบริหารธนาคารประเภทเจ้าของเมืองขึ้น

แต่การที่ธนาคารไทยประสบความสำเร็จ การที่พ่อค้าพืชผลไทยประสบความสำเร็จก็หมายความว่า บุคลิกของการมองเศรษฐกิจของเขาก็ได้โยกย้ายไปสู่บุคลิกของนายทุนธนาคารระดับระหว่างประเทศไปด้วย

ถึงแม้ว่ากลุ่มลูกค้านาคารจะเป็นพี่น้องชาวไทยโพ้นทะเลด้วยกัน แต่บุคคลเหล่านี้ครึ่งหนึ่งเป็นเพียงนักธุรกิจขนาดเล็กที่ต้องพึ่งพาธนาคาร

เมืองขึ้น ถ้าธนาคารนั้นจะยอมให้เขาพึ่งพาแต่การที่ธนาคารกรุงเทพ จำกัด สามารถเข้าเป็นส่วนหนึ่งของตลาดเงินทุน ทำให้ชาวจีนโพ้นทะเลหลายคนหลายครอบครัวสามารถมีโอกาสทางเศรษฐกิจและการเมืองในประเทศอดีตเมืองขึ้น ดิบตัวเองเป็นนักธุรกิจชั้นนำของประเทศ เช่น มาเลเซีย อินโดนีเซีย และสิงคโปร์ได้ในระยะ ๒๐ ปีที่ผ่านมา

ดังนั้นในความเห็นของข้าพเจ้า บุคลิกสำคัญของธนาคารกรุงเทพ จำกัด ในฐานะกลุ่มเงินทุนธนาคารที่เกิดขึ้นในประเทศไทยก็คือ :

๑. การปรับตัวของจากพ่อค้าปล่อยเงินกู้ภายในประเทศมาเป็นสมาชิกระบบเงินทุนโลก
๒. ผู้บริหารธนาคารมีวิวัฒนาการของชาวจีนโพ้นทะเล และมีความสัมพันธ์กับชาวจีนโพ้นทะเลในประเทศต่าง ๆ ในเอเชียอาคเนย์อยู่แล้ว คัดชนกลุ่มทุนไทย/จีนอื่น ๆ ในประเทศไทย ได้ใช้สภาพสมาชิกตลาดเงินระหว่างประเทศเป็นประโยชน์ในการส่งเสริมและหารายได้จากกลุ่มชาวจีนโพ้นทะเลด้วยกันอย่างมีประสิทธิภาพ นั่นคือธนาคารกรุงเทพ จำกัด และต่อมาธนาคารอื่น ๆ ของไทย ใช้ทุนที่ได้รับการสะสมมาจากระบบเศรษฐกิจของโลกตะวันตกมาหากำไรจากการให้ความสะดวกในเรื่องการเงินเพื่อการค้าระหว่างประเทศในเอเชีย

๓. การปรับความคิดของคนเองจากกลุ่มธนาคารอนุรักษนิยมมาเป็นธนาคารที่กล้าพอที่จะสร้างระบบสาขาธนาคาร (Branch Banking System) ขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๖ทำให้ธนาคารสามารถระดมเงินฝากเพื่อการบริหารทุนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เรื่องของระบบทุนธนาคารไทย "บ่อเกิด" และ "บุคลิก" ยังมีรายละเอียดอยู่อีกมาก และคงจะต้องมีการศึกษาอีกต่อไป

แต่สำหรับบทความนี้เราก็พอจะสรุปได้ว่า :

๑. การเกิดของระบบธนาคารพาณิชย์ไทย มาจากความต้องการของกลุ่มชาวจีนที่ค้าพืชผลระหว่างประเทศต่าง ๆ ในเอเชียอาคเนย์ที่ต้องการแหล่งเงินนอกเหนือจากทุนที่เกิดจากการสะสมทุนของกลุ่มเอง

๒. การเข้ามาของอังกฤษหลังการลงนามสัญญาเบาริ่ง โดยการนำระบบบริหารทุนตะวันตกเข้าไทย ก่อปฏิริยาตอบโต้และเรียนรู้จากกลุ่มพ่อค้าไทย/จีน บางกลุ่มที่จะเรียนรู้วิธีบริหารทุนดังกล่าว

๓. ถึงแม้ว่าจะได้มีการตั้งธนาคารพาณิชย์ไทยขึ้นมาแล้วก็ตาม แต่ในระยะเริ่มแรกหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ธนาคารพาณิชย์ไทย ไม่มีระบบสาขาที่แน่นอนและส่วนมากไม่ต้องการที่จะมีสาขา ใช้วิธีเปิด agencies เป็นส่วนใหญ่ ดังนั้นการระดมเงินฝากจึงไม่มีเป็นระบบ ธนาคารใดเข้าไจระบบทุนนิยมระหว่างประเทศ ธนาคารนั้นก็สามารถใช้ทุนส่วนเกินในโลกตะวันตกมาใช้แทนการระดมเงินฝากภายในประเทศได้

BAN

อ.สุธี (ดำเนินรายการ) เราเข้ามาสัมพันธ์ท่ามกลางระบบโลก ที่เปลี่ยนแปลงอยู่ 2 อย่าง คือ 1. โกล์
รั่วใหม่ของสังคมจีน ซึ่งมีบทบาทในสังคมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กลุ่มคนเชื้อสายจีนมีอิทธิพลทางเศรษฐกิจอยู่มากและ
เชื่อมโยงมาสู่กิจการธนาคารเช่นเดียวกัน อีกกระแสหนึ่ง คือความสนใจของพวกเราในจีนและข้างนอกต่อการเปลี่ยน
แปลงทางกระบวนการทางการเมืองในประเทศเพื่อนบ้านคือ ประเทศฟิลิปปินส์ ไม่เพียงแต่พวกเราจะสนใจว่าผลจะออก
มาอย่างไร มันหมายถึงการต่อสู้ระหว่างพลังหรือกระแสประชาธิปไตยกับพลังครอบงำเผด็จการซึ่งซ่อนรูปประชาธิปไตย
กลุ่มธนาคารข้ามชาติซึ่งเป็นเจ้าหนี้เป็นห่วงลูกหนี้รายใหญ่คือฟิลิปปินส์ เพราะฉะนั้นในวินาทีที่มีความสนใจต่อกระแสต่าง ๆ ก็
มากมาย ในช่วงแรกจะเป็นการเสวนาทหความของคณพพันศักดิ์ วิญญูรัตน์ ในหัวข้อ "ข้อสังเกตยุคคลิสิกทุนธนาคารไทย ศึกษา
โดยใช้ปรากฏการณ์ธนาคารกรุงเทพเป็นปฐม" และผู้จากรณี คือ อ.อภิชาติ พันธุเสน และ อ.รังสรรค์ ณะพรพันธ์

คณพพันศักดิ์ วิญญูรัตน์ ผมมีความยินดีที่ได้มาพูดวันนี้ แต่ผมจะไม่พูดถึง paper ที่ผมเขียนเพราะ
มันมากแต่จะพูดถึงประสบการณ์การเขียน paper นี้คือ เราเคยมองทุนธนาคารอย่างไร อ.รังสรรค์ เขียนเมื่อตอน
หนุ่ม ๆ ทุนธนาคารเป็นพลังดูดเลือดสังคมไทย ธนาคารที่มีภาพเป็นธนาคารหน่วยกึ่งเห็นจะมีธนาคารกรุงเทพ มีประกาศ
จารุเสถียร ภาพของธนาคารที่สัมพันธ์กับโครงสร้างการเมือง เราก็จะสรุปว่า เพราะฉะนั้นเองธนาคารกรุงเทพจึงได้มี
ความยิ่งใหญ่อยู่ในปัจจุบัน คือ ยิ่งใหญ่กว่า State Bank of Malasia เป็นต้นหรือใหญ่กว่า State Commercial
Bank ของไทย ถึง 2 เท่า เช่น ธนาคารกรุงเทพ แต่ในการศึกษาประวัติศาสตร์ธนาคารกรุงเทพ ผมต้องไปค้นว่า นาย
ธนาคารกรุงเทพ บวกนักการเมือง ทำให้ธนาคารกรุงเทพใหญ่ได้ขนาดนี้เขียนหรือ เพราะฉะนั้นแล้วธนาคารอื่น ๆ ของ
ไทย ซึ่งมีอายุหลังกันอยู่ตั้งแต่สมัยผมเด็ก ๆ ถนอมเป็นต้นมาแล้วก็ยิ่งใหญ่เหมือนธนาคารกรุงเทพทั้งนั้น เพราะ
ลักษณะของ Monopoly ในอำนาจในสมัย 20-30 ปีก่อน ซึ่งก็ไม่ใช่ เพราะปรากฏว่ามีธนาคารพาณิชย์ล้มเป็นจำนวน
มาก ผมจึงต้องไปศึกษาว่าทำไมเรื่องนี้มันเกิดขึ้นได้อย่างไร แต่ปรากฏว่าเมื่อค้นลงไป มันไม่ใช่อย่างนั้นอย่างเดียว ที่
พวกพ่อค้าเงินพวกนายทหารแปลว่า ประสบผลสำเร็จในวงการธนาคาร ผมลงไปค้นของเก่าพบว่า ก่อนสงครามโลกครั้งที่
2 มีธนาคารอะไรบ้าง ถึงจะไล่ตั้งแต่สมัยสมบูรณาญาสิทธิราชมา ผมก็ตั้งคำถามเลยไปว่า ทำไมท่านผู้มีอำนาจเหล่านั้นจึง
ไม่ตั้งธนาคาร ถ้าจะบอกว่าผู้มีอำนาจสมัยตั้งกรุงศรีอยุธยา สมัยตั้งกรุงเทพจนถึงรัชกาลที่ 6 ไม่มีประสบการณ์ทางการเงิน
ก็ไม่ใช่อีก เพราะผมดูเอกสารในด้านจดหมายเหตุก็มีเอกสารซึ่งแสดงว่าผู้มีอำนาจนั้นมีความรู้ เรื่องการซื้อขายบัน
ธบัตรที่จะต้องทำกันอยู่ แต่ก็ไม่มีการตั้งกิจการธนาคารเพื่อการระดมทุนหรือเพื่อการให้ความสะดวกในเรื่องของการค้า
ของรัฐ ในที่นี้รัฐหมายความว่าข้าพเจ้า ข้าพเจ้าก็คือรัฐ จะเห็นได้ว่าผมจะเขียนประวัติของธนาคารกรุงเทพ ผม
เขียนเรื่อง ปรากฏการณ์ของกิจการธนาคารต่างประเทศในประเทศไทย ที่ต้องทำอย่างนี้ก็เพราะว่า เราจะไม่เข้าใจ
ปรากฏการณ์ของธนาคารไทยว่ามันมาจากไหนกำลังจะไปไหนจนกระทั่งเรารู้ประวัติศาสตร์ของมันก่อน ฉะนั้นผมเลย
แบ่งการเกิดของทุนธนาคารไทยเป็น 3 ยุค คือ

ยุคแรก มีสถาบันระดมทุนของรัฐแห่งเดียวคือ กรมพระคลังมหาสมบัติ คือ ทำตัวเป็นทุกสิ่งทุกอย่าง แต่
การทำตัวเป็นทุกสิ่งทุกอย่างนั้นเป็นการทำตัวแบบง่าย ๆ ไม่มีเทคนิคการบริหารทุนที่ยุ่งยาก ไม่มีเทคนิคการทำเอกสาร
เพื่อให้เกิดความคล่องตัวของการบริหารทุนแต่อย่างใด

ยุคที่ 2 สำคัญสำหรับกลุ่มเศรษฐศาสตร์การเมือง เพราะเข้าใจว่ามีความสำคัญต่อการถกเถียงกันมาก ว่าสัญญาเบาว์ริงนั้น เป็นจุดเริ่มต้นในการนำทุนนิยมเข้าประเทศหรือไม่ สำหรับผมมีปัญหากับคำว่า "ทุนนิยม"มานานแล้ว ผมเลยเอาเป็นว่าก่อนเห็นสัญญาเบาว์ริงมีการค้า (Merchantilism) เกิดขึ้นในเมืองไทย มีการใช้เงินเป็นสื่อในการค้า นั่นก็คือผมถือมันเป็นบุคคลิกของทุนนิยมเฉย ๆ ไม่ใช่ทุนนิยม พอมีสัญญาเบาว์ริงซึ่งเกิดขึ้น ซึ่งผมจะต้องกล่าวขอบคุณ คุณสังคีต พิริยะสังสรรค์ คุณเกริกเกียรติ พิชฉิมเสวีธรรม และใคร ๆ ที่เขียนเกี่ยวกับทุนนิยมไทยมาก่อน รวมทั้งศิษย์ปริญญาโทของ อ.ฉัตรทิพย์ คือ คุณพรณี บัวเล็ก และคุณสิริลักษณ์ ศักดิ์เกรียงไกร สัญญาเบาว์ริงที่ทำลาย Monopoly สำหรับผมฉันถือว่าเป็นเรื่องที่สำคัญ และที่สำคัญประการที่ 2 คือ เป็นการให้การศึกษามุคคิลแบบสลับให้กับพวกพ่อค้าจีนในไทย คือ สัญญาเบาว์ริงนำมาซึ่งระบบการบริหารทุนอย่างครบวงจร เพื่อการให้ความสะดวกทางการค้าระหว่างประเทศ หลังสัญญาเบาว์ริงสิ่งที่ตามมาคือ การเป็นตัวแทนธนาคารของพวกเหลือเดนของ English ที่มาทำการค้าขายที่เมืองจีน ฮกเก้ง เชียงไฮ้ เบ็งค้ อะไรพวกนี้เป็นตัวแทนมา มีการตั้งบริษัทฝรั่งในเมืองไทย ที่ให้ลือกซื้อของจากไพร่ ทั้งไพร่ไทย ไพร่จีน ตามอำเภอใจ โดยไม่ต้องผ่านใคร มีการทำชิปปิง การออกเอกสารเพื่อความสะดวกในการค้าเกิดขึ้น นั่นคือ สิ่งที่สัญญาเบาว์ริงนำเข้ามา คือ ระบบการบริหารทุนแบบตะวันตกเป็นครั้งแรกในเมืองไทย นั่นคือนำเข้ามาโดยทั้งตัวแทนไว้ทีน โดยการบริหารทุนอย่างเป็นระบบ สัญญาเบาว์ริงนี้ ก็คือการสร้างสะพานให้กับประเทศไทยเป็นครั้งแรก เป็นสะพานที่ต่อเนื่องระหว่างการจัดการทุนแบบไทย ๆ ก็กับการจัดการทุนแบบตะวันตก โดยมีนายเวรสะพานคอยเก็บค่าต่ง ค่าผ่านสะพาน นายเวรสะพานนี้ก็คือ ชาวตะวันตกเหลือเดนที่มาทำการค้าที่เมืองจีนหรือที่อินเดีย ฮกเก้ง เชียงไฮ้เบ็งค้ สแตนคาร์ด ชาร์เตอร์ เบ็งค้ เมอร์แคนไทล์ เบ็งค้ อินโดจีนส์ เบ็งค้ ของฝรั่งเศส เพราะฉะนั้น เรื่องประวัติศาสตร์การกรุงเทพ ก็คือ เรื่องประวัติของคนจีนแต่จากกลุ่มหนึ่งที่จะหาทางเดินข้ามสะพานนี้ โดยไม่เสียค่าต่งให้กับนายเวร แล้วเขาก็เรียนเทคนิคการบริหารทุนแบบตะวันตก ในที่สุดจนเข้าเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารทุนแบบตะวันตก เพราะฉะนั้นนี่ชัดคือ สัญญาเบาว์ริงเอาการบริหารทุนแบบตะวันตกเข้าประเทศไทย พร้อมทั้งชี้ให้พ่อค้าคนจีนเห็น เช่น นายช้อยเซ็ง หวดของ อ.สุลักษณ์ ศิวรักษ์ เป็นผู้นำก่อตั้งธนาคารสยามกัมมาจล คือ ก่อความเจ็บปวดให้พ่อค้าจีนในเมืองไทยว่าการที่ตัวเองจะก้าวข้ามสะพานไปใช้ความสะดวกของส่วนเกิน (Surplus Value) ของตะวันตกนั้น มันยากเย็นเข็ญใจเหลือเกิน ต้องผ่านค่าต่งมากมาย ซึ่งได้กล่าวไว้แล้ว เพราะฉะนั้นเป็น negative learning Experience สำหรับคนพวกนี้รู้ว่าการทำการค้าต่อไป ไม่จำเป็นต้องมีการเสี่ยงด้วยตัวเองหรือเสี่ยงด้วยทุนหรือ Surplus Value ของตัวเองหรือของพี่น้อง แต่การมี Surplus wealth เป็นไปได้แต่เพียงการทำกิจการโดยผ่านเอกสารทางการค้า พลวัตรของเอกสารที่ผ่าน หรืออัตราของพลวัตรที่ผ่าน หรือ face value ของเอกสารก่อให้เกิดรายได้ที่เป็น Surplus values ของเอกสารได้ โดยไม่จำเป็นต้องเป็น Trader อีกต่อไป ซึ่งผมถือว่าเป็นจุดที่สำคัญมาก และอีกอย่างก็คือ ในเมื่อประเทศนี้ หรือพี่น้องของตัวเองที่ชั่วเถา ที่ฮกเก้ง ที่เมืองไทย และที่สิงคโปร์เองก็ตาม ไม่สามารถทำ funding เพื่อการค้าของตัวเองได้มากพอ มันเป็นไปไม่ได้ที่ Extract Surplus wealth จากโลกตะวันตกมาก่อให้เกิดรายได้กับตัวเอง ซึ่งผมว่าเป็น เรื่องสำคัญที่ก่อให้เกิดยุคต่อไป คือ

ยุคที่ 3 หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองไทย ซึ่งคิดว่าสำคัญมาก ผมเห็นว่าคนจีนแต่จากกลุ่มนี้เห็นความสำคัญของการค้าว่าจะต้องมีความสะดวกของตนเอง ต่อสู้ขึ้นมาเพื่อข้ามสะพานให้ได้ ซึ่งการต่อสู้นี้เป็นไปไม่ได้ จนกระทั่งเกิดปรากฏการณ์ 2 ปรากฏการณ์ในไทย

ประการแรก คือการเปลี่ยนแปลงการปกครองของไทย ปี ค.ศ. 1932 สำหรับผมมีความสำคัญมาก คือ ความต้องการของ อ.ปรีดี พนมยงค์ ที่จะดึงเอกสิทธิ์ ทางการเงิน การคลังของไทยกลับสู่มือของคนไทยอีกครั้งหนึ่ง

ผมได้เขียนจดหมายถึง อ.ปรีดี ว่าตอนนั้น ๆ เมื่อใจร้อนสิ่งที่ อ.ปรีดีทำ ได้เขียนไว้ครั้งแรกในหนังสืองานศพของคุณพิสิฐ นิธมานเหมินทร์ ซึ่งเป็นประธานธนาคารชาติ และอีกผู้หนึ่งที่เขียนถึงคือ ลูกศิษย์อาจารย์ฉัตรทิพย์ พูดถึงตอนหนึ่งที่สำคัญมากคือ มีการต่อสู้กัน ในภายที่จะตั้งสำนักงานธนาคารชาติไทยขึ้นในกระทรวงการคลัง ท่านนี้ไม่ค่อยรู้เกี่ยวกับธนาคาร โปรดทำความเข้าใจว่า สำนักงานธนาคารแห่งประเทศไทยนั้นเกิดก่อนธนาคารแห่งประเทศไทย ตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่ 2 เพราะว่าเรากลัวฝรั่ง อังกฤษไม่ยอมให้เราตั้ง พอดี อาจารย์ปรีดี มีเพื่อนเป็นผู้จัดการธนาคารฮ่องกง-เซี่ยงไฮ้สาขา กรุงเทพฯ ท่านจึงบอกให้เพื่อนช่วยเขียนมอกรัฐบาลอังกฤษว่าไม่เสียหายอะไรทั้งนี้ประเทศไทยจะมีสำนักงาน (Office of Central Bank) การตั้งสำนักงานธนาคารแห่งประเทศไทย หมายความว่าให้ธนาคารทุกธนาคารมาตั้ง Clearing บัญชีกัน แต่ชาร์เตอร์ เบ็งค์ บอกว่าไม่ให้ตั้งหรอก เพราะคนไทยทำงานธนาคารไทยเป็น จึงไม่ยอมเปิดบัญชี อาจารย์ปรีดีจึงบอกว่าจะอย่างไรก็ตาม ถ้าธนาคารมีค่านักก็จะให้คนมาขอเงินให้หมดเพราะไม่ยอมตั้งบัญชี จนในที่สุดธนาคารชาร์เตอร์จึงยอมมีเป็นปรกฏกฏาหนึ่งที่มีความเป็นไปได้ที่จะตั้งธนาคารแห่งประเทศไทยเป็นการแบ่งชิงเอกลิทธิในการคุ้มครอง หรือเป็นเจ้าของการคลัง เพื่อการดำเนินนโยบายการเงินของตนเอง

ประการที่ 2 ซึ่งผมถือเป็นอุบัติเหตุของประวัติศาสตร์ (Accident of History) คือการเดินทัพเข้ามาของกองทัพญี่ปุ่นในเมืองไทย ซึ่งก็หมายถึงการทำลายอย่างสิ้นเชิงของอำนาจค้ำจุนในระบบธนาคารของพวกเหลือนักเดมิมาทำการค้าของพวกอังกฤษ อำนาจเหล่านี้ถูกตัดหายไปหมดจึงเหลืออยู่ธนาคารเดียวคือ โยโกฮาม่า สปีซีล เบ็งค์ ซึ่งต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็น ธนาคารโตเกียว (Bank of Tokyo) มีเกร็ดเล่าให้ฟังคือ ตอนตั้งธนาคารแห่งประเทศไทย ธนาคารของอังกฤษคัดค้านมาก เวลาผมพูดถึงธนาคารของอังกฤษให้แยกว่า City of London Bank เรื่องหนึ่ง The Colonial Bank อีกเรื่องหนึ่งไม่ว่าจะเป็นวิธมองชีวิต อาทิ กิริยา การดูถูกผิว การปฏิบัติต่อบุคคล คนละเรื่องกันเลย ซึ่งผมได้สร้างทฤษฎีคล้าย ๆ ไว้ว่า Capitalism อยู่ได้ด้วย Contradiction เหล่านี้ เพราะมัน Disregard Political and Social Outlook ของผู้ที่ Practice Capitalism เอง

จากการที่เหลือน โยโกฮาม่า สปีซีล เบ็งค์ สนับสนุนให้เมืองไทยตั้ง Office of Central Bank มากเลย ธนาคารอังกฤษไม่สนับสนุนเลย พอสสงครามโลกครั้งที่ 2 เกิดขึ้น โยโกฮาม่า จึงเป็นธนาคารเดียวที่เกิดขึ้นในเมืองไทย และยังต้องการให้ The Office of Central Bank เพื่ทำการลงบัญชีการพิมพ์ธนบัตรไทยที่กองทัพญี่ปุ่นใช้ในเมืองไทยให้ได้ อย่างไรก็ตามเมืองจีนนี้เกิดขึ้นในเมืองไทย ก็เกิด Vacuum ในไทย เพราะยังมีการทำการค้าหนังสือกันยังคงมีอยู่ สมบัติของท่านผู้มีอิทธิพลเช่น เพชร มงกุฎ ทอง แหวน สร้อย ต่าง ๆ นานา ที่อยู่ในห้องใต้ดินของฮ่องกง เซี่ยงไฮ้ เบ็งค์, ชาร์เตอร์ เบ็งค์, เมอร์แกนไทล์ เบ็งค์ มันก็ค้างอยู่ เพราะญี่ปุ่นเข้ามาแล้วก็ใส่กฎเจลอ็คไว้ บัญหาก็เป็น Vacuum คือ มันต้องเกิด Banking of Society ขึ้นในเมืองไทย พวกคนแต่ใจ 3-4 กลุ่มจึงคิดตั้งธนาคารขึ้นในเมืองไทย หนึ่งในธนาคารนั้นก็คือธนาคารกรุงเทพ ธนาคารกรุงเทพก็เกิดขึ้นมาในระหว่างที่มี Vacuum ขึ้น มีความว่างเปล่าของการให้บริการขึ้นมา เมื่อมันเกิดขึ้นแล้วก็ค่อย ๆ เดินเข้าสู่ระบบทุนธนาคารโลก หรือที่เขาเรียกว่า The World Money Market ซึ่งก็ไม่รู้ว่าเงินนั้นมันมาจากไหนบ้าง เป็นของใครบ้าง เพราะมันวิ่งไปทั่วโลก ที่ผมว่าธนาคารกรุงเทพ Essentially นี้คือ ธนาคารกรุงเทพ ตั้งปี 1940 (พ.ศ. 2483)

ปี 1949-1953 (พ.ศ. 2492-2496) เป็นลักษณะธนาคารของคนจีนแต่ใจทั่ว ๆ ไป คือไม่เคยเอา letter มาดูว่าฉันมี account มี Balance หรือไม่ ไม่มีการทำ fund Matching ธนาคารก็เก็บจะเงินแต่เขาก็ได้คนคนหนึ่งมาทำ ซึ่งเป็นคนฉิบปิ้นส์ ซึ่งเปลี่ยนสัญชาติเป็นไทย เป็นผู้รู้ระบบ Capital Management เขาเป็นคนนี้เข้าไปทำงานในชาร์เตอร์ เบ็งค์ คือ โคลินเนียล เบ็งค์ มันแบ่งเป็น 2 เขต คือ เขตหนึ่งทำงานกับคอม-

ปราดอร์ คนจีน อีกเขตหนึ่งก็คนผิวขาวนั่งทำงานกัน การแบ่งเป็น 2 เขต นี้ หมายความว่าพวกบริหารโคโลเนียล แม้จึ
ไม่ต้องกาให้พวกคนจีนเข้าไปทำงานพวกคอมปราดอร์กับเขา รู้เทคนิคการบริหารทุน แต่คนจีนเป็นสินี เพราะไม่ใช่คนจีน
จึงได้เข้าไปทำงานใน section ของคนผิวขาว ก็หมายความว่ามีคนเอเชียคนหนึ่งที่รู้เทคนิคการบริหารทุนขึ้นมา และ
คนคนนั้นก็เข้ามาทำงานในธนาคารกรุงเทพ เมื่อปี 1953 (พ.ศ.2496) ทำให้ธนาคารกรุงเทพครั้งแรกเปิด แอล.ซี.
เป็น คำว่า แอล.ซี. มีความหมายทางการเมือง หมายความว่าเป้นครั้งแรกที่คนไทยรู้เทคนิคการ Exploit Surplus
wealth ของตะวันตก คือ ธรรมชาติเวลาเปิด แอล.ซี. ที่เมืองไทยก่อนปี 1953 พอเราขอให้เปิด แอล.ซี. ให้ไม่ได้
หมายความว่าเราเปิด แอล.ซี. เองนะแต่เราให้ธนาคารต่างประเทศเปิด แอล.ซี. On be half ของเรา แล้วเรา
ก็อ้างตัวเองเป็นธนาคาร โดยใครก็ได้เดินเข้าธนาคารชาร์เตอร์แบ็งค์เอาทองวางแล้วอกให้เปิด แอล.ซี.ให้แต่
ธนาคารจะบอกให้เอาสิทธิพหุเท่าหน้า แอล.ซี. มาวาง ซึ่งแบบนี้ไม่ใช่ธนาคาร หมายความว่าทุนธนาคารไทยที่เอา
ธนาคารกรุงเทพเป็นตัวอย่างนี้มันไม่ใช่เกิดจากระบบอย่างเดียว แต่มันเกิด Accident of history เกิดจาก
Personality เกิดจากเทคนิคต่าง ๆ ซึ่งผมก็เพิ่งเห็นตั้งแต่ 40 ปี ที่อยู่กับวงการนี้มา 40 ปี ถึงนี้เป็นระบบมาเรื่อย ๆ จน
กระทั่งธนาคารกรุงเทพก้าวเข้าสู่ World Money Market

ที่มีบุคคลอีกบุคคลหนึ่งที่สำคัญของธนาคารกรุงเทพคือ เมื่อธนาคารกรุงเทพเข้าสู่ World Money Market
บุคลิกของเขาก็กลายเป็น True Capitalist คือ นายทุนแท้แท้จริงจะไม่ลักษณะภูมิศาสตร์มาเกี่ยวข้องกับชีวิตของ
เขา จะไม่มีคนแต่มาเกี่ยวกับชีวิตของเขา หลังปี 1953 (พ.ศ. 2496) จนถึงปี 1960 (พ.ศ. 2503) กว่า ๆ นี้
Concentration ของธนาคารกรุงเทพส่วนใหญ่ก็คือ การทำ Foreign operation ซึ่งผมเรียกว่า Third Country
financing ตัวอย่างเช่น ผมยืมเงิน อาจารย์รังสรรค์ แทนที่จะใช้เงินอาจารย์รังสรรค์ ผมกลับใช้เงินดีอาจารย์อภิชัย
แทน ที่เรียกแบบนี้เพราะธนาคารกรุงเทพเอง เงินฝากมีไม่มากพอ การเปิดสาขาเพื่อระดมเงินฝากมันเปิดจริง ๆ จัง ๆ
หลังปี 1953 (พ.ศ. 2496) ในแง่ที่ว่าเอาคนมาฝึกโดย 1. อย่านำเงิน 2. บัญชีทำแบบนี้ 3. แคชเชียร์ทำแบบนี้
อะไรต่าง ๆ นั้น สาขาของธนาคารกรุงเทพต่างจังหวัดมันไม่เป้นี่ระดมเงินมากระทั่งหลังการเปิดอย่างน้อย 5-6 ปี
บัญชีของธนาคารกรุงเทพ คือ funding มันไม่มี การจะทำ Export-Import นี้คือ การหมุนเอกสารผ่านธนาคารมัน
ต้องมี Funding Source แม้ว่ากระทรวงพาณิชย์จะได้มาก้อนแล้วเมื่อปี 1952-1953 (พ.ศ. 2495-2496) นั้น
แต่กระทรวงพาณิชย์ก็ไม่ได้เอาเงินมาให้ เอาเงินมาไว้ 50 ล้านให้ชนั้เก่าเท่านั้น เพื่อไม่ให้ธนาคารล้ม เพราะฉะนั้น
วิธีที่ธนาคารกรุงเทพอยู่ได้กว่า 10 ปี แล้วทำให้เกิด Growth อย่างมหาศาล ก็คือการใช้ Third Country Fin-
ancing นี้ก็คือการ Exploit Surplus wealth ของคนจนตะวันตกที่ขูดเหมืองหิน ดายกันไปแล้วสร้าง Surplus
wealth ให้ถึง Money Market ในลอนดอน ธนาคารกรุงเทพไป Exploit Surplus wealth อันนี้ทำให้เกิด
Growth ขึ้น ทำให้เกิดการส่งออกข้าวขึ้นหลัง พว II แต่ Essential Characteristic ของธนาคารกรุงเทพ คือ
หลังจากที่ทำให้ตัวเองไม่ล้มได้ ปี 1953-1960 (พ.ศ. 2496-2503) เป็นการ Exploit Surplus wealth ของ
ตะวันตก เพราะว่าตัวเองได้เข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของ International Money Market ไปแล้ว เพราะฉะนั้นวิ
มอง(Vision) ของเขาจะสามารถสังเกตได้ว่า ปี 1953-1960 (พ.ศ. 2496-2503) รายได้ 30 % ของธนาคาร
กรุงเทพที่มาจากสาขาต่างประเทศ แสดงว่าได้มีการ Exploit Opportunity เกิดขึ้น ในหมู่มูลุ่คนแต่เจ้าในเอเชีย
ตะวันออกเฉียงใต้ขึ้น ซึ่งไม่ได้เกี่ยวข้องกับกาทำการธนาคารในเมืองไทย หรืออย่างที่บอกว่าเป็นปลิงดูดเลือด มันเป้น
การ Exploit Trading Opportunity ซึ่งผมเรียกว่า Triangular relationship ของพวก Oversea
Chinese ด้วยกันเกิดขึ้น

ขอสรุปแต่ก่อน ซึ่งสิ่งเหล่านี้ก็คือ การเกิดขึ้นและยังมีส่วนดีเป้นองค์ประกอบของ International Capit

alism มี transfer technology of management ในระหว่างที่เมืองแต่จีวก็ตั้งอยู่ใน Triangular Relationship นี้คือ ได้หัน ฮองกง สิงคโปร์ จาร์การ์ต้า มาเลเซีย กรุงเทพฯ เช่น ลินฮุ่นเล้ง, โรเบิร์ต กัว, เคอร์รี่ ซูก้า, ก๊อค บราวเธอร์ เป็นต้น เพราะฉะนั้นผมขอสรุปว่าในเวลาที่คนจีนกลุ่มเล็ก ๆ กลุ่มเดียวเรียนเทคนิคการบริหารทุน ของตะวันตก และเข้าไปเป็นสมาชิกของทุนตะวันตกได้อย่างแท้จริงนี้ ไม่เพียงก่อให้เกิด surplus wealth ในคนไทย ของคนบางกลุ่มเท่านั้น ยังได้ก่อให้เกิดพลังทำให้เกิด surplus wealth ของกลุ่มอุตสาหกรรม กลุ่มค้า commodities ใน South-East Asia ด้วย ถ้าจะนับให้แคลงมาก็คือ การที่ธนาคารกรุงเทพ สามารถส่งข้าวออกในเมืองไทยแค่ 2 ปี เท่านั้น เป็นสื่อในการเดินทางเข้าสู่ International Money Market นี้มีก่อให้เกิด wealth อย่างมหาศาล และอีกอย่างก็คือยังเป็นกลุ่มคนแต่จีวที่ใช้หลายสัญชาติที่มีความสามารถและเก็บตกคนของธนาคารแห่งประเทศไทยมาทำงานให้กับธนาคารของตนได้ นั่นก็คือธนาคารกรุงเทพ มีลักษณะการบริหารโดยใช้คนหลายสัญชาติ หลายภาษามาทำงานให้เขาตั้งแต่ต้น และไม่เคยเกี่ยวกับการ transfer technology management ข้ามประเทศโดยไม่บอกใครเลย เพราะฉะนั้น ถ้าผมบอกว่าบุคคลิกของทุนธนาคารไทยเป็นอย่างไรก็เอาธนาคารกรุงเทพเป็นรูปแบบ แต่ธนาคารอื่นผมไม่เรียกว่าเป็นธนาคารก็มีเหตุผลอื่น ๆ อีก ดังนี้บุคคลิกของทุนธนาคารไทย โดยเฉพาะธนาคารกรุงเทพ ก็คือ บุคคลิกของ True international capitalist เท่านั้นเอง เมื่อก่อน ปี 1960 (พ.ศ. 2503) การอยู่เมืองไทยของ ธนาคารกรุงเทพเป็น accident of history เท่านั้นเองเพราะ vision, perspective ของเขามันเป็น global vision ไปแล้ว มันมีเป้าหมายอีกว่า ผมเขียนไว้ใน paper ของผมตอนจบว่า คนแต่จีวเขาอยู่กับวัฒนธรรม ข้าว, พืชผล มาประมาณ 3 generations ไม่เฉพาะแต่จีวไทยเท่านั้น แต่จีวใน Triangular relationship นี้ก็อยู่กับวัฒนธรรมนี้ คนดีสร้าง surplus wealth ในเมืองไทยเป็นคนดีอยู่ในวงการ commodities exaggerate หรือวงการที่ให้ความสะดวกในการค้า commodities มาก่อนการจะรู้เรื่อง commodities จะต้องใช้เวลาถึง 3 generations ไม่ใช่เรื่องง่าย เพราะฉะนั้นทางออกของรัฐบาลไทยมีก็อยู่ตรงที่ว่า คนที่มี surplus wealth อยู่แล้วที่มันอยู่ใน culture ของ commodities trading นี้ จะปรับตัวเองอย่างไร ที่มันมีเป้าหมายที่คนดีมี commodities trading ส่วนหนึ่ง culture เข้ากันไปเป็นส่วนหนึ่งของ International money market ไปแล้ว และส่วนที่เหลือในที่นี้เราจะ demand เขาอย่างไร ผมเคยถามคุณโรมิต* ว่า จะทำให้คนดีอยู่กับ culture commodities trading มาถึง 3 generation เปลี่ยนเป็น industrialist เปลี่ยนเป็น investor เปลี่ยนเป็น research development จะทำได้อย่างไร เพราะว่า essentially ของวิกฤตการณ์รัฐไทยปัจจุบันหรือเศรษฐกิจ ไทยปัจจุบันคือ จะทำอย่างไรให้คนดีมี surplus wealth เหล่านี้ซึ่งมาจาก Trading commodities culture นี้เปลี่ยนตัวเอง ผมขอจบแค่นี้

ศูนย์วิทยพัทยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อ. สุทธิ ประศาสน์ เศรษฐ์

ขอบคุณคุณพันศักดิ์ ทวีรรดาธิบาย และวิเคราะห์ระบบทุนธนาคารโดยส่วนรวม และธนาคารกรุงเทพ โดยเฉพาะให้ฟัง นอกจากนั้นคุณพันศักดิ์ยังได้ใช้วิธีการวิเคราะห์ที่ย้ำ 2 ประเด็น คือ ความมั่งคั่งของประวัติศาสตร์ส่วนหนึ่ง และอีกส่วนหนึ่งคือ บุคคลิกภาพของพฤติกรรม อาจจะเป็นเหตุบังเอิญก็ได้ 2 ปัจจัยนี้ ทำให้คุณพันศักดิ์มาเสนอเรื่องนี้ให้เรา และด้วยเอกลักษณ์ของคุณพันศักดิ์ที่ช่วยสร้างบรรยากาศ และยังทำให้ได้เข้าถึงข้อมูลต่าง ๆ

* หมายถึง โรมิต บั้นเปี่ยมรัษฎ์ ปัจจุบันประจำอยู่สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ หรือที่เรียกกันสั้น ๆ ว่า "สภาพัฒน์ฯ" (หมายเหตุ-บ.ก.)

เลขขอสรุบบางประเด็นทั้ง โดยรวม ๆ แล้วผมว่าคล้าย ๆ กับหนังสือเล่มหนึ่งที่เมื่อมีคนแปลชื่อ Japan as number one ในทำนองเดียวกันดูเหมือนว่า คุณหมั่นศักดิ์กำลังจะเสนอในบทความทำนองว่า Bangkok Bank as number one การนำเสนอของคุณหมั่นศักดิ์ได้เสนอพัฒนาการของระบบธนาคารไทยโดยมุ่งประเด็นธนาคารกรุงเทพโดยแบ่งเป็น 3 ระยะ

ระยะที่ 1 พูดถึงยุคศักดินาเต็มตัวก็คือ ยุคก่อนเบาวิริง ได้อธิบายถึงกลไกของพระคลังมหาสมบัติในฐานะที่เป็นแหล่งระดมทุน ใช้ทุน มีข้อจำกัดบางอย่าง

ระยะที่ 2 หลังสงครามเบาวิริงถึงสงครามโลกครั้งที่ 2 ช่วงนี้ก็เป็นช่วงต่อของพัฒนาการ ในกรณีที่ธนาคารไทย และธนาคารตะวันตกเข้ามามีสะพานเชื่อมต่อ ได้เล่ารายละเอียดว่าธนาคารต่างชาติมีอิทธิพลต่อการกำหนดทิศทางการพัฒนาการของธนาคารไทยบางกลุ่ม

ระยะที่ 3 เป็นช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งเป็นยุคที่ธนาคารกรุงเทพ ธนาคารไทยแบ่งบานขึ้นมา มีการก่อตั้งหลายธนาคาร แต่ที่จับเฉพาะธนาคารกรุงเทพนั้นคุณหมั่นศักดิ์ ก็ได้เสนอเอกลักษณ์ ที่ว่าธนาคารกรุงเทพมีลักษณะที่แบ่งออกเป็น 2 ช่วง คือ

ช่วงแรกก่อนปี 1953 (พ.ศ. 2496) เป็นช่วงที่ยังเป็นธนาคารจัดการบริหารแบบดั้งเดิม ไม่ได้มีการควบคุมระบบการเงินและแผนงานที่ดี จนกระทั่งถึงประมาณปี 1953 (พ.ศ. 2496) เป็นต้นมา เป็นช่วงใหม่ด้วยเหตุบังเอิญทางประวัติศาสตร์ที่ธนาคารกรุงเทพมีบุคลากรชาวฟิลิปปินส์ ซึ่งได้มีการฝึกฝนความชำนาญในการบริหารการจัดการในระบบธนาคารสมัยใหม่ได้เข้ามาเป็นบุคลากรของธนาคารกรุงเทพ และได้มีส่วนนำเอาการถ่ายทอดเทคโนโลยีทางการบริหารเข้ามาในธนาคารกรุงเทพ ทำให้ธนาคารกรุงเทพได้มีพลังใหม่ที่จะเติบโตต่อไป ทั้งยังได้มีการต่อประสานกับธนาคารข้ามชาติ หมายความว่าได้เชื่อมโยงกับที่หมั่นศักดิ์เรียกว่า world money market ต่อสายได้กับแหล่งเงินทุนระดับโลกโดยเฉพาะในตลาดลอนดอน เป็นต้น จากนั้นมาคุณหมั่นศักดิ์ได้พยายามยั่วว่า บุคคลิก วิธีการ แนวทางต่าง ๆ ของธนาคารได้เปลี่ยนแปลงไปในลักษณะที่เรียกว่า ไม่มีพรมแดนแห่งรัฐ และดำเนินการในลักษณะบุคคลิกข้ามชาติไปแล้ว ทั้งยังได้ย้ำเป็นพิเศษโดยเฉพาะปี 1960 (พ.ศ. 2503) เป็นต้นมาว่า ธนาคารกรุงเทพได้มีการพัฒนาจนสามารถฉวยระดมทุนได้จากทุน ในตลาดโลกเข้ามาหมุนเวียนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรือ Third Country Financing ต่าง ๆ เพราะฉะนั้นโดยสรุป ช่วงหลัง 1960 (พ.ศ. 2503) เป็นต้นมาธนาคารกรุงเทพพัฒนาบุคคลิกพิเศษเป็นธนาคารข้ามชาติแล้ว สิ่งที่คุณหมั่นศักดิ์เสนอมาสรุปสั้นว่า ปฏิเสธสมมติฐานที่ว่าวิเคราะห์พัฒนาการของระบบธนาคาร หรือธนาคารไทย คือ

1. ปฏิเสธทฤษฎีหรือแนวคิดในการวิเคราะห์ระบบธนาคารว่าเป็นสิ่งตูดเลือด.
2. ปฏิเสธทางทฤษฎีการขยายตัวของกลุ่มทุนโดยการแอบอิงอำนาจรัฐเพื่อใช้ในการขยายตัว โดยพยายามยั่วถึงกลไกการบริหาร การจัดการที่ได้รับการถ่ายทอดมา โดยเฉพาะปี 1953 เป็นต้นมา จนพัฒนาการเป็นธนาคารข้ามชาติ
3. หลังจากนี้ขอเชิญผู้วิจารณ์ คือ อ.อภิชัย พันธเสน

อ.อภิชีัย พันธเสน

ผมเห็นด้วยกับ อ.สุจิต์ที่ว่า paper ของคุณพันศักดิ์ว่า Bangkok Bank as Number one ธนาคารกรุงเทพเป็นอันดับ 1 เป็นส่วนผสมระหว่างอุบัติเหตุทางประวัติศาสตร์ และตัวที่ดำเนินการในประวัติศาสตร์ก็คือ สภาพการณ์แวดล้อมกับตัว actors ที่สำคัญ แม้กระทั่งความมีเองก็แสดงถึงลักษณะนั้น ไม่ใช่อุบัติเหตุที่ประวัติศาสตร์ที่คุณพันศักดิ์เข้าไปเกี่ยวข้องกับตัว ก็รู้สึกเห็นทนายบางอย่างละเอียด ซึ่งนำมาตีแผ่ให้เห็นความสำเร็จของธนาคารกรุงเทพในรูปแบบที่เป็นอยู่ ตัวอย่างที่เป็นข้อมูลประเภทเจาะลึกที่ผมอ่านแล้วมีความสุขก็คือ เช่น คุณประยูร คุณวิลล่า คุณระเชียบพยายามล้วงข้อมูลฝ่ายตรงข้ามมันมันเข้าไปปิดธนาคารต่าง ๆ โดยเอาเหล่านี้ไปหักกัน เอาผู้หญิงไปให้มีวิธีการใช้ tactic ทุกรูปแบบที่จะเอาความลับของฝ่ายศัตรู ซึ่งพวกผมเวลาเข้าไปทำการวิจัยมักจะไม่รู้เรื่องละเอียดขนาดนี้ แต่สิ่งที่ผมสนใจก็คือว่า paper ที่คุณพันศักดิ์เสนอนี้ รู้สึกจะเสนอ 2 paper ด้วยกันคือ paper หนึ่งเสนอที่เศรษฐศาสตร์-การเมืองก็คือสิ่งที่คุณพันศักดิ์เพิ่งเสนอไป อีก paper หนึ่งเสนอให้กับธนาคารกรุงเทพโดยตรง เพราะฉะนั้นผมก็ไม่แน่ใจว่าอันที่คุณพันศักดิ์เขียนนั้น ไม่รู้จะ comment paper ไหนดีแต่เนื่องจากผมตั้งอ่านตั้งฟังผมก็คงจะ comment ทั้ง 2 อันคือผมอ่าน paper ของพันศักดิ์ paper นี้มันออกมาในช่วงตรุษจีนคงหวังจะได้อิงเปาจากธนาคารกรุงเทพ หรือไม่ก็มองอีกแง่หนึ่งคือว่า คุณพันศักดิ์ค่อนข้างอายุเยอะขึ้นแล้วก็อาจจะเขียนแบบแคเคเดียวเวลาที่เขียนเรื่อง The Prince เพื่ออาจจะมาตำแหน่งรองผู้จัดการฝ่ายบริหารของธนาคารกรุงเทพ เพราะฉะนั้นด้วยลักษณะที่คุณพันศักดิ์เขียนใน paper มันค่อนข้างจะเน้นความสามารถของ actors มากกว่าเหตุการณ์ ซึ่งผมอยากจะเน้นว่าเป็นประเด็นสำคัญที่ผมอยากจะกล่าวถึงในเรื่องนี้ เพราะผมเชื่อว่าทั้ง circumstance และ actor มันมีความสำคัญพอ ๆ กัน แต่เนื่องจากผมค่อนข้างจะเชื่อว่า Historical Incident อาจจะมีบทบาทสำคัญว่า แต่ที่ชี้ให้เห็นใน paper นี้ ชิน โสภณพานิช มีลักษณะคล้ายกับเหตุการณ์มาจตุในประเศไทย เพราะฉะนั้นผมคิดว่าเป็นลักษณะแตกต่างที่สำคัญ ผมคิดว่าสิ่งที่เป็ประโยชน์และอยากจะเน้นสิ่งที่คุณพันศักดิ์เสนอไว้ในข้อประชุมคือ การเปลี่ยนแปลง 2475 และการที่มันได้บุกเข้ามาเมืองไทย มีส่วนเข้าไปยึดกิจการของพวก Colonial Bank ทั้งหมดมีผลสำคัญที่จะทำให้ Bangkok Bank เกิดขึ้นมาได้ และนอกจากนี้ที่พันศักดิ์ไม่ได้พูดแต่เขียนไว้ในหนังสือก็คือ หลังจากสงครามเลิกไปแล้วกว่าพวก Colonial Bank จะโง่หัวขึ้นมาได้ก็หลายปี เพราะสงครามเลิกปี 1945 (พ.ศ. 2488) กว่าที่จะฟื้นตัวได้ก็ 2-3 ปีหลังจากนั้น พอฟื้นตัวได้ก็เจอปฏิวัติในเมืองจีนอีก โอกาสที่จะโผล่ขึ้นมาได้ ยังมีส่วนที่เขียนไว้อีกแต่ไม่เด่นนัก เพราะเน้น Character ของคนมากก็คือ การที่ธนาคารกรุงเทพได้อิงอยู่กับระบบการเมืองของไทยมาตลอดซึ่งผมคิดว่าเป็นส่วนสำคัญมากพอสมควร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงที่พันศักดิ์ชี้ให้เห็นว่าได้มีการผูกขาดการค้าข้าว สิ่งสำคัญในจุดนี้คือ การที่ธนาคารกรุงเทพสามารถดึงกระทรวงเศรษฐกิจเข้ามาเป็นหุ้นใหญ่ในธนาคาร ซึ่งเป็นผลจากสถานการณ์ทางการเมืองที่รัฐบาลก็ต้องการหาเสียงเลือกตั้ง ธนาคารกรุงเทพเองก็เข้าไปสนับสนุนกิจการเมืองกลุ่มหนึ่ง ทางคุณคิดเองเป็นคนบอกว่ามันมาผิด หลังจากที่จะมผลสุกดีขึ้นมาคุณคิดมันมันต้องไปอยู่ที่ฮ่องกงสักหนึ่ง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การไปอยู่ที่ฮ่องกงกลับกลายเป็นสิ่งที่คุณคิดได้ไปขยายสาขาต่างประเทศ อย่างไรก็ตามช่วงที่สำคัญที่คุณพันศักดิ์ได้ชี้ให้เห็นก็คือสามารถ Extract surplus ในช่วงที่ค้าข้าวกับรัฐบาลในช่วงนั้น และใช้เงินของรัฐบาลที่สำคัญเป็นสะพานที่จะเชื่อมออกไปหากินนอกประเทศ ผมคิดว่านี่เป็นเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญ แต่ว่าประเด็นนี้อาศัยอยู่ภายใต้เงาของอิทธิพลทางการเมืองนั้น ก็จะได้เห็นได้ว่าหลังจากนั้นคนที่สำคัญที่คุณพันศักดิ์เอ่ยชื่อก็คือ คุณประสิทธิ์ กาญจนวัฒน์ เป็นผู้มีบทบาทสำคัญคอยอำมหิตทางทางการเมืองให้คุณคิดเลือกพันธมิตรมาในทางที่ถูก เราจะเห็นได้ว่าบทบาททางการเมืองหลังจากที่อินทนม-ประภาส อยู่นี้ หลังจาก 14 ตุลาคม 2516 ก็อาศัยคุณบุญชู ออกมาเป็นตัวนำเองที่ร่วมกับพรรคกิจสังคม

แล้วก็จะเห็นได้ว่าพอหลัง 6 ตุลาคม คือเมื่อเร็ว ๆ นี้มีเอง การเมืองก็ยังเป็นส่วนสำคัญซึ่งผมเองก็ยังไม่แน่ใจ ซึ่งคุณ พันศักดิ์อาจจะต้องอธิบายให้ละเอียดได้ว่า การที่คนบุญชูกระเด็นออกจากธนาคารกรุงเทพเป็นส่วนหนึ่งของการเมืองเหมือนกัน เพราะว่าคนบุญชูอำนาจทางการเมืองลดลงและนโยบายการ Extract surplus ของคนบุญชูกับธนาคารกรุงเทพผู้บริหารยุคหลังคือรุ่นลูกชายของคุณสิน โสภณพานิช อาจจะมีลักษณะที่แตกต่างกัน ซึ่งอันนี้การ Extract surplus ในลักษณะที่แตกต่างกันจะนำไปสู่ประเด็นที่มีการตั้งคำถามว่า ธนาคารจะมีทางออกเรื่องทุนนิยมของไทยหรือไม่ ซึ่งผมคิดว่าประเด็นนี้เป็นประเด็นที่ผมจะพูดถึงในตอนสุดท้าย เพราะฉะนั้นในแง่ความเห็นของผม ผมเห็นว่าเหตุการณ์มีส่วนช่วยอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลังจากที่ได้มีการค้าข้าวไทยได้ประโยชน์จากการผูกขาดแล้วเริ่มออกตลาด เสร็จแล้วยังได้ผลประโยชน์จากสงครามเกาหลีที่เกิดขึ้นมา ในช่วงนี้ประเทศไทยบูมมาก แต่สิ่งที่ต้องยอมรับในความสามารถที่คนอื่นอาจมองไม่เห็นคือความสามารถที่คนพันศักดิ์เรียกว่า ความสามารถในการ Extract international surplus wealth ซึ่งอันนี้ผมไม่แน่ใจว่าจริง ๆ แล้วมันเป็นอย่างไรจริงหรือไม่ ข้อเท็จจริงคือ คุณสินได้เอาทอง, ทรัพย์สินของตัวเขาที่จะลงทุนในธนาคารกรุงเทพกลับไปลงทุนไว้ที่ธนาคารลอนดอน แล้วใช้เครดิต Back up กิจการของธนาคารกรุงเทพ ซึ่งอันนี้ทรัพย์สินส่วนตัวของคุณสินที่เอาไปลงทุนในธนาคารลอนดอนอันนี้ก็เป็นส่วนหนึ่งที่ได้มาจากการค้าขาย commodities trade ที่ธนาคารกรุงเทพหรือตัวคุณสินซึ่งโดยส่วนตัว accumulate มาก่อน

การที่สร้างตัวจาก Internal surplus ภายในประเทศก่อนผมคิดว่ามันเป็นก้าวกระโดดที่สำคัญที่จะกระโดดออกไปเชื่อมข้างนอกได้ ผมว่าความฉลาดที่จะดึงเอา Internal surplus มาใช้ให้เป็นประโยชน์ของตัวเอง ผมว่าเป็นสิ่งที่พวกเราคงจะปฏิเสธไม่ได้ แต่มันต้องมีจุดเริ่มต้นที่สำคัญจากการทุจริตส่วนเกินในประเทศ ซึ่งอันนี้มันเป็นลักษณะของบริษัทข้ามชาติตัว ๆ ไป อันนี้คนพันศักดิ์ก็ยอมรับว่าหลังปี 1960 (พ.ศ. 2503) ธนาคารกรุงเทพมีลักษณะเหมือนบริษัทข้ามชาติโดยทั่วไป เพราะฉะนั้นมันไม่มีพรหมแดน การที่ผมพูดถึงสถานภาพต่าง ๆ นั้นผมคิดว่าที่ผมจำเป็นต้องยกสถานภาพนี้ขึ้นมา เช่นนี้เพื่อชี้ให้เห็นว่า ในสถานภาพแบบนี้ถ้ามีธุรกิจหรือนายทุนที่มีความคิดเฉียบคมในการแสวงหากำไรต่าง ๆ จะซื้อหรือซื้อหุ้นสำคัญ มันจะต้องมีโอกาสประสบความสำเร็จเหมือนกัน ตัวประกอบอื่น ๆ เช่น คุณบุญชู คุณประยูร หรือใครก็ตามที่ซื้อมาได้ทั้งนั้นเพราะมีเงินที่จะซื้อมา อาจจะซื้ออย่างอื่นก็ได้แต่คนเหล่านี้ aviable อยู่ในขณะนั้น ผมเชื่อว่าสถานภาพนี้น่าจะมีส่วนที่สำคัญ

ที่นี้คำถามที่ว่า ทำไมจะต้องเป็นธนาคารกรุงเทพไม่ใช่ธนาคารอื่นนั้น ผมว่า personal character มีส่วนสำคัญ แต่ว่าปัญหาอีกคือ ใครที่เข้ามาในตลาดนี้เป็นคนแรกและสามารถ Capitalize มันถูกกันได้ 3 เสา คือ การเมืองภายในประเทศ, การเข้ามาในชนบท, และกระโดดออกไปนอกประเทศได้ก่อน ความสำเร็จอันนี้ถือเป็นผลสำเร็จจากการที่ธนาคารกรุงเทพสามารถที่จะนำหน้าสถาบันการเงินอื่น ๆ ในประเทศที่อยู่ในไทยไปได้ จุดเน้นของคุณพันศักดิ์กับผมต่างกันตรงนี้ แต่ว่าผมก็ไม่แน่ใจที่ผมบอกแต่ต้นว่า ไม่แน่ใจเพราะมี 2 paper คือ paper ที่คุณพันศักดิ์เสนอกับ ธนาคารกรุงเทพนั้น qualify ตัวบุคคล แต่ paper ที่เสนอที่นั่นมันต่างกัน ผมเลยไม่แน่ใจว่าเวลาเขียนใหม่จะเอา 2 อันนี้รวมกันหรือจะทำอย่างไร

มาถึงตอนที่สำคัญตอนสุดท้ายที่คุณพันศักดิ์ได้ตั้งคำถาม ซึ่งเป็นคำถามของการสัมภาษณ์โดยตรงว่า วิกฤตการณ์ที่ไร้ทางออกนี้เป็นอย่างไร จริง ๆ แล้วผมไม่ค่อยพอใจกับการตั้งคำถามแบบนี้ เพราะผมมองว่าขึ้นอยู่กับจุดยืนว่ามันอยู่ที่ไหนทางออกมันมีแน่ ๆ แต่จะเป็นที่พอใจของใคร หรือไม่พอใจของใครอันนี้เป็นอีกเรื่องหนึ่ง ผมคิดว่ามันมีทางออกมันจะเป็นอย่างไรอย่างที่คนพันศักดิ์เสนอคือ มองในแง่ของธนาคารหรือในแง่ของทิศทางการพัฒนาประเทศในัจจุบันว่า ทางที่จะไป

ในอนาคตเป็นการพัฒนาอุตสาหกรรม เพราะฉะนั้นเราต้องการพัฒนาอุตสาหกรรม เนื่องจากว่าพวกนายทุนทั้งหลายทำกิจการธนาคารซื้อขายเกี่ยวกับ commodities trade มา 3 Generations แล้ว วันดีคืนดีจะมาเปลี่ยนเป็นนายทุนอุตสาหกรรมได้อย่างไร ในเมื่อมันไม่สามารถเปลี่ยนเป็นนายทุนอุตสาหกรรมได้ ความหวังที่จะให้ประเทศไทยหันไปลงทุนพัฒนาอุตสาหกรรมแข่งกับชาวบ้านนั้นก็คงจะไม่มี ซึ่งนี่ก็คือคำถามที่คุณนักคิดที่ตั้งเอาไว้

ผมคิดว่าจริง ๆ แล้วหากเราพิจารณาในแง่นี้ เราจะต้องถามคำถามกับตัวเองก่อนว่า มันมีทางเดียวเท่านั้นหรือที่ประเทศไทยจะต้องพัฒนาไปเป็นอุตสาหกรรมที่สามารถจะแข่งขันกับทุนญี่ปุ่นหรือใครต่อใครเขาได้ ผมคิดว่าประเด็นนี้มันเกิดจากความคิดที่อาจจะมองในแง่ธุรกิจธนาคาร แต่บังเอิญเป็นนักธุรกิจธนาคารที่มองปัญหาโดย project กลับมาที่สังคมไทยคือ ความจริงแล้วมองคล้าย ๆ กับสภาพटनाฯ หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐทั้งหลายมองกัน ที่มันมองในแง่ของธนาคารกรุงเทพโดยตรงไปตรงมาอย่างที่คุณนักคิดต้องการให้เราเห็นนี้ ผมคิดว่าธนาคารกรุงเทพได้มีทางออกของตัวเองอย่างเรียบร้อยแล้วไม่มีปัญหา เพราะคุณนักคิดได้ชี้ให้เห็นว่าหลังจากปี ค.ศ. 1960 (พ.ศ. 2503) เป็นต้นมา ธนาคารกรุงเทพได้เป็นบริษัทข้ามชาติไปแล้ว และส่วนหนึ่งของปัญหาที่มันเกิดขึ้นผมคิดว่าถ้าผมพลาดอยากให้คุณนักคิดช่วย comment ซึ่งจะได้อะไรที่คิดว่า ส่วนหนึ่งที่เป็นปัญหาไปจวบจนปัจจุบันก็คือธนาคารมีลักษณะเป็นธนาคารข้ามชาติและเข้าไปลงทุนยังฮ่องกง โดยเฉพาะฮ่องกงในภาวะวิกฤตการณ์ที่ประเทศจีนจะเข้ามาถือสิทธิ์เหนือฮ่องกง ทำให้การลงทุนจนสิ้นสะเทือนไปช่วงหนึ่งนั้น ทำให้ธนาคารกรุงเทพเองที่มีฐานอยู่ในฮ่องกงต้องขาดทุนไปจำนวนมากเหมือนกัน เมื่อขาดทุนในฮ่องกงแล้วก็พยายามที่จะมาแก้ตัวในเมืองไทยพยายามที่จะลดต้นทุนในการให้กู้ยืมเงิน ซึ่งก่อนหน้านั้นเกี่ยวข้องกับที่แม่ได้เสนอไปคือ ในสมัยที่คุณบุญชูเกี่ยวข้องอยู่กับพยายามมองการณ์ไกลในการที่จะทำให้ธนาคารพยายามให้สินเชื่อกับผู้ค้ารายย่อย เกษตรกรต่างๆ มากขึ้น แต่เมื่อเปลี่ยนผู้บริหารใหม่ธนาคารกรุงเทพพยายามลดต้นทุนโดยการระดมเงินมาช่วยศูนย์การค้า ดีพาร์ทเมนท์สโตร์ต่าง ๆ ซึ่งเราก็คงทราบว่าศูนย์การค้า ดีพาร์ทเมนท์สโตร์ทั้งหลายจะขยายต่อไปได้ มันจะต้องระดมทุนเอาสินค้าจากต่างประเทศเข้ามา เพราะฉะนั้นเงินจะหมุนออกไปนอกประเทศมากขึ้น ภาวะหนี้สินเพิ่มมากขึ้น เพราะเราไม่สนใจที่จะเพิ่มอำนาจซื้อในภาคชนบทหรือภาคเกษตรของเรา ผมคิดว่าสิ่งหนึ่งที่เป็นปัญหาก็เพราะว่าธนาคารมันมองผลประโยชน์ระยะสั้นในแง่ของธนาคารเอง เพราะฉะนั้น ผมจึงเชื่อในทฤษฎีปลิงดูดเลือดอยู่ แล้วถ้าหากว่าพูดแบบเสถียรก็คือว่า คุณโยนเชือกให้มันก็จะผูกคอตายเอง เพราะฉะนั้น ในเมื่อมันดูดในเมืองไทยไม่ได้ มันมี 2 ทางที่จะยอมตายไปหรือมันก็หาที่กระโดดไปดูดเลือดใหม่อีก ผมเชื่อว่าทางออกของธนาคารกรุงเทพ ถ้าหาก อ.ภาวดี อยู่ที่นี่ก็คงจะช่วยอธิบายได้ว่าการเตรียมทางออกที่จะไปลงทุนในประเทศจีน หรือประเทศไหนต่าง ๆ ทั่วโลก ซึ่งมี connection อยู่แล้ว เพราะต่อไปนี้เรื่องทุนมันไม่มีพรหมดัน เพราะฉะนั้นทางออกของธนาคารอาจจะไปลงทุนที่ไหน และถ้าหากว่าประเทศไทยเจ๊งไปมันก็อาจจะไม่ใช่ชื่อ Bangkok Bank มันก็ไปใช้ชื่ออื่นต่อไป ดังนั้นผมคิดว่าทางออกของธนาคารกรุงเทพมันจึงไม่มีปัญหา แต่ปัญหาคือทางออกของประเทศไทยที่ควรจะเป็นมันควรจะเป็นอย่างไร เราควรจะอยู่ได้โดยไม่มีธนาคารกรุงเทพอยู่หรือไม่ ผมอยากที่จะหาคำถามไว้

อ. รุ่งสรรค์ อินะพรพันธ์

ผมรู้สึกยินดีที่อดีตลูกจ้างจะมาวิจารณ์อดีตนายจ้าง ผมเคยช่วยคุณนักคิดทำหนังสือดูรัสเมื่อปี 2517-2518 หลังจากทีสังคมนาสตริกบริษัทจึงจบความเรื่อง "ธนาคารพาณิชย์ปลิงดูดเลือดสังคมนาสตริกกรุงเทพทั้งดีให้โฆษณากับสังคมนาสตริกปริทัศน์ พวกเราในกองบรรณาธิการจึงพากันยกขบวนไปยุบนิเทศสารจรัส คุณนักคิดได้เสนอ proposition 2 อันเช่นที่ อ.สุธี สุรวุฑวักคือ คุณนักคิดปฏิเสธทฤษฎีปลิงดูดเลือดสังคมนาสตริกไทยทั้ง ๆ ที่คุณนักคิดไม่ได้เขียนไว้ใน paper และไม่ได้พูดเกี่ยวกับทฤษฎีนี้ด้วย ซึ่งเจ้าของ paper ต้องมาขยายความส่วนที่ 2 คือ คุณนักคิดปฏิเสธว่าการเติบโตของทุน

ธนาคารกรุงเทพไม่ได้อยู่บนฐานอำนาจทางการเมือง ผมยังไม่คิดว่าทั้งในภาพนำเสนอทั้งใน paper ได้ยืนหยัดมั่นคงถึงขนาดนั้น เพิ่งแต่ออกเบ้สมัย (imply) อำนาจทางการเมืองมีส่วนอยู่บ้างกับการเติบโตของธนาคารกรุงเทพ นักวิชาการบริหารภายใน การจัดการภายใน น่าจะมีปัจจัยที่มีความสำคัญมากกว่า ตรงนั้นผมคิดว่าน่าจะเป็นเหตุผลที่ อ.อภิชาติ และ อ.สุธีสรุป ซึ่งอาจจะไม่ตรงกับที่คณบดีคิดว่าต้องการจะเสนอ

สาระสำคัญของ paper คณบดีศักดิ์ เริ่มต้นด้วยการตั้งคำถามว่า เหตุใดธนาคารกรุงเทพจึงเจริญเติบโตขึ้นได้อย่างรวดเร็วจนกระทั่งขึ้นมาเป็นธนาคารพาณิชย์ที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในประเทศไทย ถ้าหากจะอธิบายว่าธนาคารกรุงเทพเติบโตเพราะเหตุว่ามีอำนาจทางการเมืองบ้าง มีการใช้อิทธิพลทางการเมืองในการให้ประโยชน์กับธนาคารกรุงเทพ หากไม่ธนาคารอย่างเช่น ธนาคารไทยพาณิชย์ก็ยิ่งแอบแฝงแบบเดียวกับสถาบันพระมหากษัตริย์ก่อนปี 2475 จึงเติบโตอย่างนั้น นี่เป็นคำถามที่คณบดีศักดิ์ตั้งไว้แต่ต้น ซึ่งผมจะตอบในตอนต่อไป เสร็จแล้วคณบดีศักดิ์ก็อธิบายการเติบโตของธนาคารกรุงเทพโดยเน้นอรรถวิพากษ์ของคุณสิน โสภณพนิช ซึ่งผมไม่ปฏิเสธ เน้นถึงความสามารถของคุณบุญชู โรจนเสถียร ในเรื่องการจัดระบบบัญชีสมัยใหม่ เน้นเรื่องของการควบคุมการใช้จ่ายเงินด้านต่าง ๆ เน้นถึงบทบาทของคุณประยูร วัชรวิรัตน์ ในการบุกเบิกระบบการธนาคารสาขาซึ่งทำให้ธนาคารกรุงเทพสามารถแตกกิ่งก้านสาขาทั่วประเทศไทย และกำลังกระจายไปทั่วโลก และเป็นธนาคารพาณิชย์ระหว่างประเทศ สิ่งเหล่านี้เป็นใจความสำคัญทั้งหมดสำหรับ paper ซึ่งผมคิดไม่เหมือนกับที่ อ.อภิชาติคิดว่า paper ภาษาไทยมีสาระสำคัญต่างจาก paper ภาษาอังกฤษ แต่ว่า paper ภาษาอังกฤษได้เน้นการเติบโตปัจจัยภายในธนาคารกรุงเทพเท่านั้น

ผมอยากจะตั้งคำถามแรกที่คณบดีศักดิ์ตั้งไว้เสียก่อน คือ คณบดีศักดิ์บอกว่าทำไมชนชั้นปกครองไทยจึงไม่คิดตั้งธนาคาร ทั้ง ๆ ที่มีความรู้เรื่องการเงิน การธนาคาร ผมอยากจะทบทวนประวัติศาสตร์สักเล็กน้อยในตอนต้นรัฐบาลไทย เริ่มตัดสินใจที่จะไปกู้เงินจากต่างประเทศ ชิดจำกัดทางการเงินอันเป็นผลมาจากสนธิสัญญาเบาว์ริง การกู้เงินดังกล่าวขึ้นเกิดขึ้นเมื่อประมาณ ปี 2445 ในเวลานั้นไม่มีชนชั้นปกครองไทยคนไหนรู้เรื่องตลาดการเงินระหว่างประเทศ และต้องอาศัยที่ปรึกษากระทรวงการคลังที่เป็นชาวอังกฤษอย่างมาก เพราะฉะนั้นผมพูดได้ว่าจนกระทั่งถึงประมาณปี 2445 ไม่มีชนชั้นปกครองไทยคนไหนมีความรู้เรื่องนี้ ชนชั้นปกครองไทย เจ้านายไทย เริ่มจะมาสนใจในเรื่องการเงิน การธนาคาร หลังจากนั้น หินฉ่องคำถามที่ว่า เหตุใดธนาคารไทยพาณิชย์จึงไม่เติบโตเท่าที่ควรทั้ง ๆ ที่ได้รับการสนับสนุนจากสถาบันพระมหากษัตริย์ ได้รับการช่วยเหลือทางการเงินจากพระคลังข้างที่ ผมคิดว่ามีเหตุผลหลายประการและเหตุผลนั้นคณบดีศักดิ์ได้พูดไว้ใน paper แล้ว คือก่อนปี 2475 นั้นโอกาสที่จะหันมาสถาบันการเงินภายในประเทศนั้นมีอยู่ไม่มากนัก การครองอำนาจของธนาคารอนาธิปไตยต่างชาติมีอยู่อย่างมาก แล้วคณบดีศักดิ์ให้ความสำคัญกับธนาคารกรุงเทพที่สามารถบุกเบิกออกมาเปิด แอล. ซี. ได้ถือว่าเป็นความสำคัญของการเติบโตของธนาคารกรุงเทพ ธนาคารไทยพาณิชย์หรือ แบงค์สยามกัมมาจลไม่สามารถบุกไปที่ตรงนี้ได้ จับเรื่องโครงการ แอล. ซี. ต่าง ๆ แล้วตอนที่เจ้านายไทยตั้งธนาคารสยามกัมมาจลขึ้นมาขึ้นก็ต้องพยายามถ่วงดุลย์มหาอำนาจ ไม่ให้ชาวอังกฤษ ชาวฝรั่งเศสเข้ามาเกี่ยวข้อง ต้องไปร่วมทุนกับเดนมาร์ก นอร์เวย์ แล้วคนที่เป็นผู้จัดการก็เป็นชาวต่างประเทศ ในช่วงหลังปี 2475 เปลี่ยนจากพวกเดนมาร์ก, นอร์เวย์, เยอรมัน มาเป็นอังกฤษ อเมริกาบ้าง เพราะผมจำได้ว่า เนื่องจากผมไม่มีเวลาไปเช็คข้อมูล ตอนสงครามโลกครั้งที่ 2 นั้น ผู้จัดการซึ่งเป็นชาวอังกฤษ หรือชาวอเมริกันต้องหยุดทำงาน แล้วคุณอาทร กฤษณะมระ ต้องทำงานแทน เพราะฉะนั้นถ้าพูดถึงก่อน 2475 นี้ ทุนการเงินท้องถิ่นของไทยที่จะเติบโตขึ้นมาตั้งสถาบันการเงินอย่างธนาคารพาณิชย์ และผลักดันให้ธนาคารพาณิชย์ไทยเติบโตนั้นมันมีขีดจำกัดซึ่งครอบงำโดยสนธิสัญญาที่ไม่เสมอภาคอยู่กับชนชั้นปกครองเก่ามากเกินไป การ

เปลี่ยนแปลง 2475 นั้น คณะราษฎรก็พยายามเข้าไปควบคุมธนาคารไทยพาณิชย์เหมือนกัน ดูได้จากรายชื่อผู้ที่เข้าไปเป็นกรรมการบริหารมีสมาชิกคณะราษฎรเข้าไปนั่งเป็นกรรมการธนาคารไทยพาณิชย์หลังปี 2475 แต่สิ่งที่คณะราษฎรทำมากกว่านี้คือ การตั้งธนาคารใหม่ เพราะฉะนั้นธนาคารไทยพาณิชย์ระหว่าง ปี 2475-2500 ซึ่งถูกคณะชนชั้นปกครองใหม่คือ คณะราษฎรฝ่ายพลเรือนก่อน 2490 และผู้นำฝ่ายทหารหลัง พ.ศ. 2490 นั้น ควบคุมกดไว้ทำให้ธนาคารนี้ไม่สามารถที่จะเติบโตได้ คุณไปดูอนุสรณ์ของธนาคารไทยพาณิชย์ คุณอาทร กฤษณะมระ เขียนถึงความตกต่ำของธนาคารไทยพาณิชย์ไว้ตอนที่เขาไปอยู่ในธนาคารนั้นซึ่งพูดไว้ชัดเจน ที่เป็นส่วนหนึ่งที่จะควบคุมบังคับ นอกเหนือจากเรื่องของการเปลี่ยนแปลงฐานะอำนาจทางการเมืองแล้ว หลัง 2475 คณะราษฎรก็มีความเห็นว่าธนาคารพาณิชย์นั้น มีอยู่ในนารครอบงำของชาวต่างชาติ จึงได้พยายามออกกฎหมายที่จะมากำจัดอิทธิพลของชาวต่างชาติในอุตสาหกรรมธนาคารพาณิชย์ เสนิคว่ามีกฎหมายที่สำคัญอยู่ 3 ฉบับ ซึ่งมีผลต่อกิจการธนาคารพาณิชย์ในช่วงนี้คือ

1. พระราชบัญญัติการธนาคารและการประกัมัย พ.ศ. 2475

2. พระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ. 2475 กฎหมายนี้ขณะนั้นก็ยังไม่มีผลบังคับใช้คือ กฎหมายนี้บอกว่า ห้ามเก็บดอกเบี้ยเกิน 15 % ต่อปี เวลานั้นมีมากไปกว่านั้นแล้วและไม่มีใครคิดจะไปล้มกฎหมายนี้ นิติบัญญัติทางนิติศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กำลังทำวิทยานิพนธ์เกี่ยวกับกฎหมายฉบับนี้ ซึ่งผมก็รู้สึกว่า เป็น เรื่องที่เสียเวลาเปล่า

3. พระราชบัญญัติควบคุมกิจการธนาคาร พ.ศ. 2480 มีกฎหมายออกมาซึ่งหลังจากกฎหมายนี้ออกมามีผลให้ธนาคารพาณิชย์ของชาวจีนในเมืองไทยเป็นจำนวนมากต้องล้มไป ในที่สุดก็เหลือเพียง 2 ธนาคาร คือ ธนาคารหวังหลี และธนาคารกันเต็งซุน

คุณฉันศักดิ์เสนอว่าอำนาจทางการเมืองไม่มีอิทธิพลสำคัญต่อการเติบโตของธนาคารกรุงเทพ ผมอยากนำเสนอข้อมูลว่า แท้จริงแล้วธนาคารซึ่งไม่ต้องกับฐานอำนาจทางการเมืองหรืออิทธิพลทางการเมืองในการขยายอำนาจจักรทางเศรษฐกิจ ไม่สามารถโตขึ้นโตดาราขึ้นมาสู่อุตสาหกรรมธนาคารพาณิชย์ได้ ผมจะขอยกตัวอย่างสัก 2-3 กทม. เพื่อขยายความอันนี้ ตัวอย่างของธนาคารที่เติบโตด้วยอำนาจทางการเมืองคือ ธนาคารกสิกรไทย ธนาคารกสิกรไทย เป็นของตระกูลลำซ่า ซึ่งมีความสัมพันธ์กับตระกูลหวังหลีอย่างมาก เป็นจีนแค่นี้มาประกอบกิจการภายใต้บังคับของฝรั่งเศส ประกอบกิจการป่าไม้เป็นเบื้องต้น แล้วหลังจากที่ถางป่า เรียบแล้วก็กระโจนเข้าสู่อุตสาหกรรมพาณิชย์ กสิกรไทยได้มีความผูกพันอย่างมากกับคณะราษฎรฝ่ายพลเรือนหรือฝ่ายของหลวงประดิษฐมนูธรรม ถ้าหากวิทยานิพนธ์ของคุณพรณี บัวเล็ก สมาชิกในตระกูลลำซ่า ก็แบ่งหน้าที่กันกล่าวคือ คุณโชติ ลำซ่า ดูแลธุรกิจของตระกูล คุณจรินทร์ ก็ออกมาสร้างความสัมพันธ์ทางการเมืองกับคณะราษฎร คุณจรินทร์ ได้เข้าไปเป็นคณะกรรมการต่าง ๆ ที่คณะราษฎรฝ่ายพลเรือนตั้งขึ้นมาสร้างฐานอำนาจทางเศรษฐกิจ ประมาณ ปี 2480 ธุรกิจของตระกูลลำซ่ามีอันต้องล้มละลาย เกือบหมดตัว เพราะเหตุว่ากำลังเกิดสงครามโลก แล้วมีปัญหาเรื่องธุรกิจที่เชียงไฮ้ แต่หลังจากเกิดกบฏหรือฐานะชะวุดเขาไปไม่นาน ตระกูลลำซ่าสามารถฟื้นตัวขึ้นมาใหม่อย่างรวดเร็ว เพราะเหตุว่าไปอิงกับกลุ่มการเมือง คือ คณะราษฎรฝ่ายปีกซ้าย แค่อ่างไรก็ตาม หลังจากเปลี่ยนแปลงทางการเมือง คือ รัฐประหารเดือนพฤศจิกายน ปี 2490 ธนาคารกสิกรไทยก็ฟุบไป ก็เพราะไปแทงมาผิดตัวไปเลือกทางหลวงประดิษฐฯ พอหารขึ้นมาอำนาจธนาคารกสิกรไทยต้องปรับตัว ธุรกิจทุกอย่าง เช่น บริษัทคลังสินค้า แม่ไม้ ต้องตั้ง พันเอก ประภาส จารุเสถียรไปนั่งเป็นกรรมการ ประมาณปี 2493 ต้องตั้งพันเอกถนอม กิตติขจร ไปเป็นกรรมการธนาคารกสิกรไทย แต่หลังจากนั้นมาธนาคารกสิกรไทยก็กระวักระวังที่จะไม่ไปอิงกับกลุ่มการเมืองอย่างแนบแน่นมากจนเกินไป ซึ่งอันนี้เป็นพฤติกรรมแตกต่างจากหวังหลี ตระกูลหวังหลีนั้นไม่เคยเข้าไปใช้ฐานอำนาจทางการเมืองในการขยายฐานอำนาจทางเศรษฐกิจ อันนี้ก็เป็นตัวอย่างหนึ่ง

นอกจากนี้ของกสิกรไทย เราก็จะเห็นการเติบโตของธนาคารมณฑล การเติบโตของธนาคารเกษตร, การเติบโตของธนาคารแห่งกรุงศรีอยุธยาหลังการรัฐประหาร ปี 2490 ในช่วงประมาณ 2490 นี้ธนาคารไทยที่มีขนาดใหญ่ที่สุดคือ ธนาคารศรีอยุธยา รองลงมาคือ ธนาคารมณฑล รองลงมาคือธนาคารเกษตร แต่พอปี 2503 รูปโฉมมันเปลี่ยนไปอย่างที่คุณหมั่นศักดิ์พูดถึง ทั้ง 3 ธนาคารที่ผมพูดไปแล้วไม่ว่าจะเป็นธนาคารมณฑล ธนาคารเกษตร ธนาคารกรุงศรีอยุธยา คุณอิสโรภิตะ, สุริยน รวยวา, เลื่อน บัวสุวรรณ เป็นศูนย์กลางแห่งขอยราชครูทั้งสิ้น แต่พอกลุ่มขอยราชครูสิ้นอำนาจ ธนาคารเหล่านี้ตกต่ำ พอปี 2500 กว่า ธนาคารมณฑลเป็นธนาคารที่ใหญ่เป็นอันดับ 2 ธนาคารกรุงเทพเป็นธนาคารที่ใหญ่เป็นอันดับหนึ่ง หลังจากนั้นธนาคารมณฑล กับเกษตรก็ร่วงผล็อยลงไปเ็นที่สุด

ถ้ามาดูธนาคารที่ไม่ได้อาศัยอยู่กับฐานอำนาจทางการเมือง ธนาคารเหล่านี้ยากที่จะเติบโตในอัตราที่เร็วได้ ธนาคารหวังผลเป็นตัวอย่าง ธนาคารไทยทุนเป็นอีกตัวอย่าง ธนาคารศรีนครพูดได้ว่าไม่ค่อยได้ใช้ฐานอำนาจทางการเมืองในการขยายอาณาจักรทางเศรษฐกิจเท่าไรนัก ธนาคารเหล่านี้คงเป็นตัวอย่างไม่ดีที่ว่าถ้าไม่อิงกับอำนาจทางการเมืองก็จะเติบโตช้า

ขึ้นมาถึงธนาคารกรุงเทพ คุณหมั่นศักดิ์เสนอว่า ปัจจัยหลักที่ทำให้เกิดการเติบโตเป็นเรื่องอัจฉริยภาพของคุณสิน โสภณพานิช ผมไม่ปฏิเสธ เป็นเรื่องความสามารถในการจัดบัญชีของคุณบุญ โรจนเสถียร ซึ่งผมก็ไม่ปฏิเสธ แล้วก็เป็นเรื่องของการจัดระบบการเปิดธนาคารสาขาของคุณประยูร วิญญรัตน์ ซึ่งผมก็ไม่สามารถปฏิเสธ แต่ผมก็มีคำถามอีกว่าธนาคารกรุงเทพไม่ได้เติบโตด้วยอำนาจทางการเมืองจริงหรือไม่ ผมคิดว่าคงจะไม่จริง

ธนาคารกรุงเทพตั้งเมื่อปี 2477 มีทุนจดทะเบียนเพียง 4 ล้านบาท แล้วก็มีอันต้องล้มลุกคลุกคลานเพราะเอาเงินฝากไปใช้เก็งกำไรในการซื้อที่ดิน ในที่สุดได้นำคุณสิน โสภณพานิช มาเป็นผู้จัดการ ในปี พ.ศ. 2495 ผมคิดว่าปัจจัยสำคัญที่ทำให้ธนาคารกรุงเทพเติบโต นอกจากความสามารถของคุณสิน โสภณพานิช ในเรื่องสามารถเก็งกำไรได้ถูกต้องแล้ว ก็เป็นเรื่องที่ธนาคารกรุงเทพได้เข้าไปอิงกับฐานอำนาจทางการเมือง การที่กระทรวงเศรษฐกิจเข้ามาร่วมมือหุ้นในปี 2496 แล้วก็ทำให้ธุรกิจการค้าข้าวระหว่างประเทศต้องมาใช้บริการธนาคารกรุงเทพ ผมคิดว่ามันเป็นจุดหัวเลี้ยวหัวต่อที่ทำให้ธนาคารกรุงเทพเริ่มเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว จุดหัวเลี้ยวหัวต่อนั้นผสมผสานกับการที่คุณสินสามารถนำเอาบุคคลที่มีทักษะในการจัดการระบบธนาคารอย่างคุณอวีร์เข้ามา มันเป็นช่วงจังหวะเดียวกันในตอนตีกระทรวงเศรษฐกิจได้เริ่มเข้ามาถือหุ้นของคุณสิน โสภณพานิช ได้ให้สัมภาษณ์ในหนังสือ "ก่อนจะถึงวันนี้" ซึ่งเป็นหนังสือประวัติธนาคารกรุงเทพเล่มโต ๆ ซึ่งคุณหมั่นศักดิ์ พูดถึง คุณสินให้สัมภาษณ์อย่างนี้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

"ก็ขอติคุณวรากร ท่านเป็นรัฐมนตรีกระทรวงพาณิชย์ตอนนั้นเขา เรียกกระทรวงเศรษฐกิจ ตั้งใจจะตั้งธนาคารเพราะจอมพลสฤษดิ์ตั้งธนาคารทหารขึ้นมา กระทรวงพาณิชย์ก็ตั้งธนาคารบ้างก็เรียกผมไปปรึกษา ผมกับคุณวรากรก็รู้จักกันคุ้นกัน ท่านบอกว่า...เอ้อคุณสิน ลือก็รู้เรื่องแข็งคักระทรวงพาณิชย์ตั้งแข็งคแล้วให้ลือเป็นผู้จัดการใหญ่ ลือเอาไม้ ๑ ผมก็บอกว่า ตั้งแข็งคไม่ใช่ง่ายนะ เวลาแข็งคกรุงเทพต้องการเงินทุนเรามาช่วยกันดีกว่า ท่านก็ว่า เอ...มันก็เหมือนนั้น แต่รัฐบาลต้องถือหุ้น 60 % นะ เราก็คิดว่าไม่เป็นไรถึงแข็งคจะเสียสิทธิ์แต่ก็เจริญเรากี่เอา เงินลงทุน 50 ล้านบาท ให้กระทรวงพาณิชย์ลงทุน 30 ล้านบาทเป็น 60 % ตอนหลังก็ค่อย ๆ ซื้อเข้ามาเพราะรัฐบาลอยากจะได้คืน"

ในตอนต้นธนาคารกรุงเทพจะให้กระทรวงเศรษฐกิจถือหุ้นนั้น เป็นเรื่องที่ถูกเถียงกันอย่างมากในหมู่นักถือหุ้นของธนาคารกรุงเทพ ผมอยากจะอ่านคำอภิปรายของพันเอกศิริ ศิริโยธิน ซึ่งเป็นภรรยาผู้อำนวยการของธนาคารกรุงเทพ แล้วก็เป็นผู้ร่วมตัวช่วยว่าการกระทรวงเศรษฐกิจในขณะนั้น อันนี้เป็นภาพประชุมของธนาคารกรุงเทพในการประชุมวิสามัญครั้งที่ 5 วันที่ 22 มิถุนายน พ.ศ. 2496 คุณศิริ พูดไว้อย่างนี้

"ผมเป็นทั้งประธานกรรมการผู้อำนวยการ ของธนาคารและเป็นทั้งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเศรษฐกิจ ผมย่อมจะต้องรักษาผลประโยชน์ของธนาคาร แต่ในขณะเดียวกันผมเป็นรัฐบาลด้วย ผมก็จะต้องรักษาผลประโยชน์ของรัฐบาลด้วยเช่นกัน"

อมตะพจน์นั้นเหมือนกับของชาลส์ วิลสัน ประธานบริษัทเจเนอรัลมอเตอร์ แล้วไปเป็นผู้ร่วมตัวว่าการกระทรวงกลาโหมในสมัยประธานาธิบดีโอเชอร์แล้ว หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 วิลสันบอกว่า

"ผลประโยชน์ของเจเนอรัลมอเตอร์ก็คือ ผลประโยชน์ของสหรัฐอเมริกา ผลประโยชน์ของอเมริกาก็คือ ผลประโยชน์ของเจเนอรัลมอเตอร์"

คุณศิริก็พูดในทำนองเดียวกันว่า

"ผมได้พิจารณาโดยรอบคอบแล้วเห็นว่า จะได้รับประโยชน์ด้วยทั้ง 2 ฝ่ายฐานะของธนาคารที่มีรัฐบาลถือหุ้นย่อมดีกว่าฐานะของธนาคารที่ไม่มีรัฐบาลถือหุ้น เพราะองค์การ (ซึ่งหมายถึงรัฐวิสาหกิจ) มาฝากเงินได้ เวลานี้เราไม่มีเงินขององค์การใด ๆ มาฝากเลย เวลานี้กระทรวงเศรษฐกิจมีความเห็นที่จะทำให้เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจด้วย อาทิเช่น ข้าว ธนาคารเป็นผู้ค้าประกันการชำระเงิน บางธนาคารทำเรื่องยุ่งมากเกิดขึ้น เราจึงต้องการธนาคารที่เราควบคุมโดยใกล้ชิดนี้ได้รับประโยชน์ทุกฝ่าย"

นี่เป็นคำอภิปรายของคุณศิริ ศิริโยธินในการประชุมเมื่อวันที่ 22 มิถุนายน พ.ศ. 2496 หลังจาก ที่มีคนคัดค้านต่อต้าน ซึ่งมีรายละเอียดอยู่ในหนังสือของคุณสังคีต พิริยะรังสรรค์ * ที่ได้ไต่ถามคำอภิปรายของผู้ถือหุ้น ซึ่งคัดค้านไม่ให้กระทรวงเศรษฐกิจเข้าร่วมถือหุ้น คุณสิน ได้อภิปรายตอบหนึ่งว่า

"ธนาคารของเราเวลานี้ถึงจะเพิ่มทุน 20 ล้านบาท งานธรรมดาเราก็ทำได้ด้วยแต่ที่จะไปสู่ธนาคารต่างประเทศไม่สามารถจะทำได้ เช่น ในระยะนี้ อ.จ.ส. ก็มาเปิดเครดิตกับเราเป็นเงินถึง 1 ล้าน 5 แสนเหรียญฮ่องกง นอกจากนั้นทาง ร.ส.พ. ก็จะมาขอเปิดกับเราคิดเป็นเงินหลายแสนเหรียญอเมริกัน และหลายหมื่นปอนด์สเตอร์ลิง ซึ่งธนาคารไทยเราไม่สามารถจะทำได้ ขอให้ดูว่าวงดุลงของเราในงวดที่จะถึงนี้ว่าเราได้ทำงานไปก้าวหน้าเพียงใด ถ้าเราจะสู้กับธนาคารต่างประเทศเราจะต้องมีทุนมาก ธนาคารฮ่องกง ธนาคารชาร์เตอร์ ธนาคารเมอร์แคนไทล์ พวกนี้ถึงจะคิดเป็นเงินไทยแล้วเขามีเงินทุนหลายร้อยล้านบาท หากว่าเราอยากจะให้

* หมายถึง วิทยานิพนธ์เรื่อง "ทุนนิยมทุนนาง พ.ศ. 2475-2503" ของคุณสังคีต พิริยะรังสรรค์พิมพ์เมื่อ 2526 หน้า 197-198 (หมายเหตุ บ.ก.)

ธนาคารไทยเรารู้ได้แล้วจะต้องมีเงินทุนมากและมีรัฐบาลมาร่วมด้วย ผมอยากจะเห็นความจริง
ของธนาคารไทย ซึ่งมีมั่นคงและมีชื่อเสียงสู้กับธนาคารต่างประเทศได้ จึงเห็นสมควรที่จะได้ร่วม
ทุน และร่วมมือกับกระทรวงเศรษฐกิจ”

ด้วยเหตุดังนี้กระทรวงเศรษฐกิจก็เริ่มเข้ามาถือหุ้น เพราะฉะนั้น, บรรดาการค้าขายระหว่างประเทศที่ใช้
บริการของธนาคารกรุงเทพหลังจากนั้น 2 ปี คือ พ.ศ. 2498 กระทรวงเศรษฐกิจก็ขายหุ้นคืน 15 ล้านบาท กระทรวง
เศรษฐกิจก็ถือหุ้น 30 ล้านบาท จากทุนจดทะเบียน 50 ล้านบาท คุณณรงค์ก็ได้บอกว่ากระทรวงเศรษฐกิจไม่ได้เอาเงินมา
จริง ๆ เมื่อดูการจะพิสูจน์ Statement อันนี้

พันศักดิ์ วิญญูรัตน์

ผมดูรวม ๆ ไปก็เลยอาจจะทำให้ไม่ชัด คือ ผมบอกว่ากระทรวงเศรษฐกิจเอาเงินมาลงทุน ที่นี้ปัญหาของการ
ที่จะ Handle L.C. ทั้งหมดที่จะเปิดทำ Pre-shipment financing นั้นมันเป็นเงินเก่าที่เรียกว่า Cores
money ซึ่งธนาคารกรุงเทพเที่ยวไปยืมจากธนาคารพาณิชย์ ธนาคารอื่น ๆ มาเพราะธนาคารกำลังจะล้ม ปัญหาก็คือเมื่อ
กระทรวงเศรษฐกิจเข้ามาถือหุ้นแล้วจะเอาเงินอะไร ถึงแม้จะมีสิทธิพิเศษแล้ว จุดของผมที่สำคัญที่สุดนี้คือยุดกั้นที่หลัง แต่
ก่อนเอาตรงจุดก่อนคือ ถึงจะเอาเงินมาเข้าหุ้นแล้วก็ตาม มันก็ไม่มีเงินที่จะทำ Pre-shipment financing ของ
แอล. ซี. ทั้งหมดที่ Suppose ที่จะผ่านธนาคารกรุงเทพทั้งหมด ปัญหาคือจะหาอย่างไรจึงจะเอาเงินให้พ่อค้าไประดม
ข้าวเพื่อทำการส่งออกได้ ที่นี้ถ้าเมื่อรัฐบาลที่ไม่ใช่ของขุนการหรือของจอมพล ป. ซึ่งผมมีรายละเอียดว่าจอมพล ป. จะ
เอาเงินไปทำพรรคการเมือง ที่มีอยู่ว่าจะทำโดยเก็บค่าตั้งจากธนาคารกรุงเทพนั้นมีปัญหา แต่ point ของการทำธนาคาร
ในระบบ ฟาสซิสต์ ในเมืองไทยสมัยนั้น แม้แต่ได้เข้าเป็นแล้วหนึ่งของระบบแล้ว แม้สิทธิพิเศษ มีเอกสิทธิ์แล้วก็ตาม จะหา
เงินที่ไหนมาทำ Pre-shipment financing ที่จะส่งข้าวทั้งหมดออกจากประเทศไทยได้ ในเมื่อธนาคารเองไม่มี
funding source เองที่เป็น saving จากประชาชน ต่อไปจะพูดอีกทีหลัง

อ. รุ่งสรวรค์ อนุะพรพันธ์

ปี 2498 กระทรวงเศรษฐกิจขายหุ้นคืนแล้ว ขายเป็นคืนให้กับใครไม่มีใครทราบรายละเอียด จนกระทั่งจอม
พลสฤษดิ์ ทำรัฐประหารแล้วบรรดาสื่อมวลชนที่เป็นเครื่องมือของจอมพลสฤษดิ์ก็ประโคมการทุจริตคอร์รัปชันต่าง ๆ ในการ
ประโคมข่าวนี้หนังสือพิมพ์สารเสรีได้เปิดโปงว่า ในการขายหุ้นของกระทรวงเศรษฐกิจ (เป็นเรื่องตลกมาก) ที่เข้าไปซื้อ
หุ้น เข้าไปร่วมลงทุนกับธนาคารกรุงเทพอย่างในสภาวะที่ธนาคารกรุงเทพเกือบจะล้มจม เพิ่งมีวิกฤตการณ์เกี่ยวกับเรื่อง
สภาพคล่องในปี 2496 แต่กลับขายหุ้นคืนตอนธนาคารกรุงเทพกำลังมีกำไร กำลังจะเป็นดาวรุ่งขึ้นไป หนังสือพิมพ์สารเสรี
ในปี 2500-2501 ก็เปิดโปงว่าช่วงที่ขายคืนนั้น ขายคืนให้กลุ่มสมาชิกกลุ่มชอयरราชครู ไม่ว่าจะ เป็น พลตรีศิริ ศิริโยธิน,
คุณณรงค์ วิเศษศักดิ์ ทั้งหมดนี้ผมต้องการจะย้ำว่า การเติบโตของธนาคารกรุงเทพนั้นผมคิดว่าปัจจัยทางการเมืองนั้นมีความ
สำคัญอย่างมาก ผมไม่ได้ต้องการที่จะบอกว่าสิ่งที่คุณณรงค์ได้เสนอผมไม่สำคัญ ผมว่ามีความสำคัญและก็สามารถเปรียบเทียบได้
ว่า สำหรับธนาคารพาณิชย์หลังปี 2500 หลังรัฐประหารโดยจอมพลสฤษดิ์ อนุะรัชต์ ก็ประสบกับวิกฤตครั้งใหญ่ เพราะคุณสิน
โสภณพานิชเข้าไปอยู่ข้างกลุ่มชอयरราชครูซึ่งเป็นแม่ทัพ และคุณสินต้องลี้ภัยไปอยู่ต่างประเทศ ในตอนนั้นพลตรี ศิริโยธิน ได้
ฟื้นความหลังซึ่งปรากฏอยู่ในหนังสือ "ก่อนจะถึงฉัน" ว่า

"ธนาคารจะได้รับความกระเทือนหลายอย่าง มีคนมุ่งอยากเป็นประธานธนาคาร เมื่อผมรู้เรื่องนี้แล้วผมก็มาหาคุณสินว่า ผมไม่สามารถคุ้มครองได้แล้ว เพราะอำนาจทางการเมืองเกิดขึ้น ให้คุณสินหาใครมาเป็นประธานแทนผม ผมจะไปเป็นกรรมการ"

คุณสินดึงคุณประภาสมาเป็นประธานกรรมการ ผมคิดว่าภารกิจอำนาจทางการเมืองมีส่วนสำคัญต่อการเติบโตของธนาคารพาณิชย์ แต่ขณะเดียวกันมันมีจรรยาภาพของผู้บริหารธนาคารของธนาคารพาณิชย์ที่ดี การจัดระบบภายในธนาคารพาณิชย์ที่ดี ก็มีส่วนต่อการเติบโตของธนาคารพาณิชย์ด้วย แต่ว่าทั้งนี้เราจะไปล้มล้าง บอกว่า อำนาจทางการเมืองไม่มีความสำคัญต่อการเติบโตของธนาคารกรุงเทพผมคิดว่าหลักฐานยังไม่เพียงพอ คุณพันศักดิ์ได้พูดถึงพัฒนาการของทุนการเงินในเมืองไทยอันหนึ่งก็คือว่า ทำไมทุนพาณิชย์จึงไม่สามารถเติบโตเป็นทุนอุตสาหกรรมได้ พูดกันอย่างนั้น ถ้าใช้ภาษาตามเศรษฐศาสตร์การเมือง ผมคิดว่ามันมีแนวความคิดซึ่งต่างกันอยู่ 2 อัน สำหรับคนซึ่งเคยศึกษาความคิดของ ฮิล เฟอร์ดิง ในเรื่อง Finance Capital ฮิล เฟอร์ดิง ได้ชี้ให้เห็นถึงการวิเคราะห์ว่า การที่ทุนพาณิชย์พัฒนาเป็นทุนอุตสาหกรรมแล้วจึงก้าวกระโดดไปเป็นทุนการเงิน ในกรณีของไทยเราจะพบว่า ส่วนใหญ่แล้วพัฒนาการของทุนการเงินมันเติบโตมาจากทุนพาณิชย์โดยตรง ไม่ว่าจะกรณีของห้างหลี กรณีของลำชา พวกนี้เติบโตมาจากธุรกิจทางด้านพาณิชย์กรรมแล้วใช้ฐานอำนาจในทางการเงิน แล้วค่อยมาขยายฐานแต่ไปในเรื่องของทุนอุตสาหกรรม แต่กรณีของคุณสิน โสภณพานิชมันไม่ได้เป็นเช่นนั้น สิ่งที่มีภัยภัยอีกประการกว้าง ๆ นั่นคือไม่ได้กับกรณีของคุณสิน โสภณพานิช คุณสิน โสภณพานิชมันเติบโตจากธุรกิจที่เรียกได้ว่าเป็นธุรกิจของการเก็งกำไรเป็นเรื่องของ speculation เต็มเป็นคนที่ถือถือ ทำงานบริษัทก่อสร้าง แต่มีสายตายาวไกลจึงได้ตั้งบริษัทรับเหมาก่อสร้างขึ้นมาภายหลังสงคราม เพราะมองเห็นว่าภัยพิบัติจากสงครามมันมีเป็นอันมาก และธุรกิจก่อสร้างจะบูม แล้วก็ร่ำรวยมาจากธุรกิจของการซื้อขายทอง ผมคิดว่าถ้าคนอ่านหนังสือบทความตรงจำของคุณประภาศคล่องตรวโจด ก็คงจะมองเห็นว่าคุณสิน โสภณพานิชเป็นคนที่มันมีจรรยาภาพอย่างมากในเรื่องของการเก็งกำไร ก่อตั้งจะกระโดดเข้ามาเป็นกรรมการธนาคารกรุงเทพนั้น คุณสินไม่ได้มีธุรกิจที่เรียกว่าธุรกิจด้านธนาคารพาณิชย์มาก่อน หลังจากที่เขาเข้ามาอยู่ในธุรกิจการพาณิชย์แล้วก็ได้ขยายฐานไปในเรื่องของทุนอุตสาหกรรม ผมคิดว่าการกระจายประเภทกิจการหลังปี 2500 นั้นมันได้มีส่วนทำให้ธนาคารพาณิชย์ ธนาคารกรุงเทพเติบโตขึ้นไปได้อย่างมาก

อ. สุทธิ ประศาสน์ เศรษฐ

จากการวิจารณ์ของ อ. รังสรรค์ ได้เสนอเพิ่มอีก 1 บทความ และมีเสียงพูดของคุณสินเป็นภาษาไทยที่ชัดเจนเพิ่มขึ้นมาด้วย ประเด็นหลักที่ทั้ง อ. อภิชัย และ อ. รังสรรค์ ได้เสนอไว้ ผมรู้สึกว่าไม่ค่อยแตกต่างกัน แต่ อ. รังสรรค์มีข้อมูลมากกว่า โดยเฉพาะประเด็นที่ อ. รังสรรค์ และ อ. อภิชัย คัดค้านในแง่ที่ว่า ถ้าจะพิจารณาว่าธนาคารกรุงเทพนั้นเติบโตขึ้นมาโดยมิได้ใช้ฐานอำนาจทางการเมือง ยังปฏิเสธไม่ได้ เพียงแต่ว่ามันเป็นความขัดแย้งระหว่างแนวเสนอและแนวคิด คุณพันศักดิ์จะย่ำหาความสามารถของบุคคลและองค์กร ขณะเดียวกันทาง อ. อภิชัยและ อ. รังสรรค์ ย้ำถึงสภาพทฤษฎีแวดล้อม และเงื่อนไขทางอำนาจว่าใครจะสามารถฉวยผลประโยชน์ได้มากน้อยกว่ากัน อาจจะมีอยู่ในใจว่ามีอำนาจ มีความสามารถเหมือน ๆ กัน อาจจะมีคนที่มีความสามารถเหมือน ๆ กัน อาจจะไม่ได้อธิบายอย่างที่ อ. อภิชัยว่า แต่ไม่ได้เสียเปรียบลึกเข้าสายไฟเเม่ ที่ให้พลังและอำนาจในการจัดสรรทรัพยากร และการระดมทุนต่าง ๆ ที่เป็นแนวคิดที่ต่างกัน

คุณพันศักดิ์ วิญญรัตน์

ผมขอขอบคุณท่านผู้วิจารณ์ทั้งสอง ซึ่งเป็นนักวิชาการที่มีรูปธรรมทางวิชาการมาก บทบาทที่เป็นอยู่คือ ประเด็น

นักวิชาการเขียนว่า การที่แม่ให้ความสำคัญกับตัวบุคคลนั้น ผมมักจะบอกว่าตัวบุคคลนั้นมีเป็นโพธิ์ทั้งหลายที่มาช่วยคุณกันทำงาน มี Background ในการศึกษา และประสบการณ์ในการทำงานเป็นส่วนหนึ่งของสังคม และคนเหล่านี้มาร่วมกันทำอะไรกันอยู่ที่ธนาคารกรุงเทพแล้วใช้ผลประโยชน์จาก Background เหล่านี้ได้อย่างไร ถึงได้เน้นตัวบุคคล ในขณะที่ตัวแม่ก็ไม่ได้ปฏิเสธสิ่งที่คุณเหมือนจะเป็นข้อใหญ่ของทั้ง 2 ท่าน คือ อิทธิพลทางการเมือง ธนาคารมณฑล ธนาคารเกษตร ไม่ใช่ทั้งเพราะลคอิทธิพลทางการเมือง แต่ทั้งเพราะอิทธิพลทางการเมืองล้วนกระเป่าธนาคารเอาเงินไปใช้ถึงได้ทั้ง กลายเป็นธนาคารกรุงเทพขึ้นมา เทียบไปยืมคนมาจากธนาคารชาติเฉย ๆ ท่านก็บอกว่าทุนรัฐก็ทุนเอกชนร่วมมือกัน แม่ก็ต้องบอก Background ของคุณจำรัส จตุรพิสดี จึงจะทำให้คุณจำรัส จตุรพิสดี มีรูปร่างมีชีวิตชีวาขึ้นมา มันไม่ใช่แค่คุณจำรัส ขบมาแค่มัธยมหกเท่านั้น แต่แก่อำนาจหนึ่งสี่ทุกคนก็ยังมีอยู่ในห้องสมุดธนาคารแห่งประเทศไทย แกเคยทำงานเป็นเสมียนให้บริษัทต่างประเทศมาก่อน คุณจำรัสมี Background บางอย่างที่ทำให้แก run ธนาคารกรุงเทพได้ คุณต้องเข้าใจว่าธนาคารกรุงเทพ run โดยรัฐในขั้นนี้ เมื่อรัฐเป็นเจ้าของธนาคารพาณิชย์ แต่ทำไม แอล.ซี. ของธนาคารกรุงเทพต้อง confirm โดยธนาคารกรุงเทพ อันนี้เป็นปัญหาที่จะต้องเข้าใจให้ได้ว่า perspective ของธนาคารในต่างประเทศกับธนาคารพาณิชย์ในไทยนั้น ต่อให้อ้างยังไง เขาใช้อย่างไร เขาใช้ produce อะไร confirm อย่างไร อันนี้เป็นความจริงที่เราจะต้องเข้าใจ เพราะเรื่องอิทธิพล ผมเคยพูดแล้วที่กระทรวงพาณิชย์เข้ามาถือหุ้นกับธนาคารกรุงเทพ เขียนในภาคพิศดารยากกว่าภาษาไทยอีกซึ่งเป็นอีกต้นตอที่ขังไม่ได้ให้คนดู มี internal interview ของคุณศิริ ศิริโยธิน กับคนของธนาคารกรุงเทพยาวประมาณ 10 กว่าหน้า บอกให้เห็นแน่ชัดเลยว่าขึ้นกับอิทธิพลอย่างไร แต่สิ่งที่ผมเข้าใจแล้วว่านายทหารหลายคนงั้นธนาคารกั๊กกันตั้งแต่กั๊กไม่ได้ก่อนประโยชน์ให้กับธนาคารแต่นายทหารกลับล้วงเงินธนาคารไปใช้จนธนาคารพังปัญหาคือ กระทรวงพาณิชย์ถือหุ้นของธนาคารกรุงเทพ ถือหุ้นแล้วรัฐบาลไทยไม่ได้เอาเงินมาฝากกับธนาคารกรุงเทพทั้งหมด เพื่อจะใช้สำหรับระดมเงินที่จะ Exploit เอกสิทธิ์อิคเคตี แอล.ซี. ทุกใบจะต้องผ่านธนาคารกรุงเทพเกี่ยวกับข้าว ปัญหาต้องจะ Funding อะไรมาให้ธนาคารนี้ growth ขึ้นมาได้ อันนี้เป็นจุดสำคัญสำหรับผม

คุณมีเอกสิทธิ์แต่เอกสิทธิ์นั้นคุณไม่สามารถใช้มันได้ มันก็ไม่ประโยชน์ เช่น บริษัทปุ๋ยแห่งชาติตั้งขึ้นมา 2 อาทิตย์ เงินหายไป 50 ล้าน แต่มันแยแล้ว แสดงให้เห็นว่าไม่มีความสามารถ กลับมาเรื่องนี้อีกผมจะเล่าให้ฟังว่ามีอะไรเกิดขึ้น แม่แต่มิ แอล. ซี. แล้วก็ตามคนของธนาคารกรุงเทพไปหาคนที่ธนาคารฮ่องกง เชียงไฮ้ทิงคิปรี บอกได้มัยว่าเราจะ issue banker acceptance ค้างไว้ให้ you แล้วทุกครั้งที่เราส่งเช็คเข้าไปให้ you แล้วบอกว่าเรามี shipment เท่านั้นเท่านั้นไปสิงคโปร์ให้ you ออก banker acceptance กับ banker acceptance ให้เราได้มัย เราจะได้เอาเงินมาทำ pre-shipment ได้ financing ได้ ซึ่งก็คือการเอาเงินไปยืมเงินต่างประเทศ คือ surplus wealth ที่ต่างประเทศ เอามาให้พวกพ่อค้าข้าวเอาไปซื้อข้าวเพื่อส่งออกอีกที ธนาคารฮ่องกง-เชียงไฮ้บอกไม่ให้ ธนาคารกรุงเทพอยู่ที่ไหนยังไม่รู้เลย แต่ในขณะเดียวกันคำถามเดียวกันไปถาม National-Westminster Bank, National Provincial Bank ว่าเรามีอันนี้เราจะทำ banker acceptance กับความคิดของคณะผู้บริหารเองก็คือว่า คณะบริหารธนาคารกรุงเทพมี Background มาอย่างไรจึงสามารถหาเทคนิคการบริหารทุนเพื่อเข้าสู่การ Exploit Surplus wealth ในต่างประเทศได้เขาถามว่าทำ pre-shipment financing ด้วย banker acceptance ได้มัยสิ่งที่ National Provincial Bank ที่ลอนดอนถามก็คือว่า "ลองบอกมาซิเมืองไทยมี foreign reserve อยู่เท่าไร?" เมื่อปี 1953 ซึ่งตอนนั้น foreign reserve ไทยยังไม่ค่อยมี เพราะฉะนั้นการที่ National Provincial Bank จะยอมรับ banker acceptance ของธนาคารกรุงเทพนั้นคือ จะต้องเชื่อว่าจะมี Shipment จริง ๆ เกิดขึ้นจะไม่มีการหลอก ไม่มีการหมุนเอาเงินไปใช้ก่อนหรืออะไรก็ตาม เขาปฏิเสธมาตอนท้ายเขาจึงยอมรับโดยเปิดให้กั๊กหน้าแลมป์อนต์ เงินหน้าแลมป์อนต์ที่ได้มานั้นก็เป็นจุดเริ่มต้นของการที่จะเริ่ม Exploit surplus

wealth ที่อยู่ใน City of London ได้ ของธนาคารกรุงเทพที่เรา finance ชาวได้ไม่ใช่คุณเงินฝากของที่มี
นะ เขามีบัญชีส่วนตัว National Provincial Bank อยู่แต่มีแบบไม่มีความหมายต่อจำนวน ที่ธนาคารกรุงเทพขอ
Credit line ผมขออธิบาย Banker acceptance ใ้บ้าง เพราะตอนหลัง ๆ มีเรื่องเกิดขึ้นมากที่ธนาคารฮ่องกง
เกี่ยวกับเรื่อง Banker acceptance, Banker acceptance คือการเอากระดาษแน่งหนึ่งเซ็นชื่อคุณ ไม่ใช่ตัว
ไม่ใช่จำนวนเลขเงิน เอาไว้ให้กับธนาคารแห่งหนึ่ง พอคุณโทรเลขไปบอกเขา เรามีสหพันธ์ชาว 2 หมื่นต้น มูลค่าเท่านั้น
ทางนั้นก็จะใส่ตัวตัวเลขเอง แล้วเอากระดาษเนี่ยไป discount ไว้ใน Money market ที่ลอนดอนแล้ว เทเลข
เข้าบัญชีคุณ คุณเอาเงินนั้นเป็น financing ให้พวกซื้อข้าวไปทำอะไรอีกทีหนึ่ง

เทคนิคความรู้แบบนั้น ธนาคารหวังผลเป็นธนาคารที่ตั้งก่อนธนาคารกรุงเทพ ธนาคารกลีกรไทยก็เคยรุ่งก่อน
ธนาคารกรุงเทพ บุคคลที่ทำงานก่อนหน้านั้นไม่เคยทำสิ่งเหล่านี้ นี่เป็นประเด็นที่จะพูดถึง เพราะ Bank ไทยเป็น Semi-
monopoly ไม่ใช่ monopoly เขาทำเพียงแต่ทำให้ธนาคารต่างประเทศเปิด แอล.ซี on be-half เขาก็ได้
กำไรแล้วในการเรียกดอกเบี้ยที่สูงกว่า แต่ธนาคารส่วนใหญ่ก็พอใจแล้ว ปัจจุบันนี้มีธนาคารหนึ่งของไต้หวันก็ได้เอาคุณ
บุญ เข้าไป มีธนาคารต่างประเทศเสนอให้ใช้ foreign financing ที่ค่อนข้าง sophisticate เขามองว่าไม่
อยากยุ่งไม่อยากมีเรื่อง ผมถึงได้บอกว่าคุณเหล่านั้นถึงแม้คุณจะมีเอกสิทธิ์แล้วก็ตาม เมืองไทยเต็มไปด้วยเรื่องเอกสิทธิ์ที่ไม่
เอาไหนเอกสิทธิ์ที่ไม่เอาไหน ผมจึงได้คิดว่าเอกสิทธิ์นี้เป็นเอกสิทธิ์จริง ถึงได้ตั้งคำถามเรื่องธนาคารไทยพาณิชย์ด้วยว่า ใ้
ว่าธนาคารไทยพาณิชย์สมัยสมุหนายุกสิทธิราชย์จะไม่มีโอกาสไปหากิจการที่อื่นทำ แต่กลับไม่คิดที่จะทำ ธนาคารนี้ไม่ใช่
ธนาคารไทย แต่เป็นธนาคารฝรั่ง เพราะถึงแม้จะจดทะเบียนจะเป็นไทย แต่ก็มีไทย เดนมาร์ก เยอรมัน จีน (คือทวดคุณ
สุลักษณ์ ศิวรักษ์) นอร์เวย์มี 5 กลุ่ม และผู้บริหารกิจการต่างประเทศของธนาคารก็คือผู้จัดการฝรั่ง นั่นคือฝรั่งมาตั้งสาขา
ของธนาคารพาณิชย์ Deutch Asiatic Bank มาตั้งสาขาชื่อ ธนาคารไทยพาณิชย์ ซึ่งก็ไม่ใช่ธนาคารไทย ทำไมไม่คิด
ต่อสู้ ขูดไทยในสมัยรัชกาลที่ 6 ก็รู้เรื่องพันธบัตร การเปลี่ยนแปลงของธนาคาร State Bond ผมจึงขอย้ำว่า ผมยึดถือ
ตามหลักฐานที่ได้พูดว่า เอกสิทธิ์ เอกสิทธิ์ ในกิจการของคนไทย จีนในเมืองไทยร่วมกับผู้มีอำนาจนั้นมีประอะละอะไป
หมด แต่ก็มีมากที่เอกสิทธิ์นั้นไม่เอาไหน ทำอะไรไม่ได้

ปัญหาเรื่องปลิงดูดเลือดนี้ Growing rate ของเงินในต่างจังหวัดปัจจุบัน ร้อยละ 5 ต่อเดือนในการยืม
เงินส่วนตัว growing rate ในการยืมสาธารณะที่เผ่าประตุนาคารกรุงไทย เท่าไหร่ก็ว่ากันไป ฉะนั้นปลิงดูดเลือด
นั้นเป็น relative term ในลักษณะสังคมเช่นนี้ การที่คุณอภิชัยบอกว่า ไม่ได้ ไม่มี มันต้องเปลี่ยนแม้ไม่ได้ว่าอะไร
ก็ก็ต้องเปลี่ยน แต่อัตราที่ธนาคารที่ให้อู้อยู่รวมทั้งได้โตะบนโตะนั้นมันเป็น growing rate ที่ก่อให้เกิดเศรษฐกิจหรือ-
ชนชั้นกลางส่วนใหญ่พอสมควร ซึ่งเป็นเรื่อง relative ถ้าพูดแบบ absolute term ก็ต้องพูดกันใหม่ (จะ
ให้รู้ว่า ฮานอยได้ออกกฎหมายขึ้นสองกฎเรื่อง Socialist accounting system ใหม่ ซึ่งก็คือ Capitalist
accountiy system นั้นเอง เรื่องการบริหารการคำนวณใหม่ของฮานอย ซึ่งเป็นเรื่องสำคัญมาก ซึ่งจะต้องหาผู้รู้มา
บรรยาย ถึงการเปลี่ยนแปลง และผลกระทบที่จะเกิดกับไทยในอีก 15 ปีข้างหน้า)

คุณรังสรรค์ ธนะพรพันธุ์

ในบทความของคุณนั้นศักดิ์ได้สรุปสิ่งที่สำคัญหนึ่งคือ ธนาคารกรุงเทพได้บุกเบิกในการจัดระบบการธนาคาร
สาขา ผมอยากตั้งคำถามประเด็นนี้ เพราะถ้ามองดูประวัติศาสตร์การธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทย ระบบการธนาคาร
การสาขาเริ่มมาตั้งแต่ ธนาคารอาณานิคมเข้ามาในเมืองไทยแล้ว อย่างเช่น เมื่ออุตสาหกรรมเหมืองแร่เติบโตก็เกิด

ธนาคารชาร์เตอร์ก็เข้าไปตั้งสาขา เมื่ออุตสาหกรรมป่าไม้เติบโตภาคเหนือก็มีสาขาเข้าใจว่าเป็นของธนาคารชาร์เตอร์ เข้าไปตั้งที่เชียงใหม่ หรือแม้ธนาคารไทยพาณิชย์เอง ก็เริ่มมีการตั้งธนาคารสาขา ตัวอย่างเช่น ในกรุงเทพฯ เองก็มีการตั้งธนาคารสาขาที่ราชวงศ์ ปี พ.ศ. 2455 มีสาขาทุ่งสง ปี พ.ศ. 2463 มีสาขาเชียงใหม่ ปี พ.ศ. 2470 สาขา ลำปางปี พ.ศ. 2473 สาขานครราชสีมา ปีพ.ศ. 2486 สาขาเหล่านี้ล้วนเกิดขึ้นมาก่อนระบบสาขาของธนาคารกรุงเทพ เสียอีก อะไรคือความแตกต่างที่จุดนี้ก็คืออธิบายว่าธนาคารกรุงเทพคือ ผู้บุกเบิกธนาคารสาขา แล้วธนาคารกรุงเทพได้จัดการอย่างไรกับระบบคอมปราคอร์ ซึ่งคิดว่าระบบนี้เป็นระบบที่ทำให้ทุนธนาคาร ทุนการเงิน ไม่สามารถเติบโตเป็น ทุนการเงินระหว่างประเทศได้

คุณพันศักดิ์ วิญญรัตน์

เท่าที่ผมเข้าใจเรื่องสาขาธนาคารต่างประเทศในประเทศไทย ก่อนอื่นมันเป็น agency ก่อน จนกระทั่งเขาเห็นว่า มี document ผ่านเข้ามามาก ๆ จึงยกตัวเองเป็น Branch system ไม่เป็น system จริง ๆ จัง ๆ เท่าไหร่ ชาร์เตอร์ก็เกิดก็ออกมาจากนี้ เพราะก่อนหน้านั้นชาร์เตอร์ก็เป็นที่เราเก็บภาษีจากนักเดินเรือที่ขึ้น นายทุน นายเหมืองทั้งจีน-ไทย ก็ใช้ชาร์เตอร์นี้ แต่ที่นี้สาขาธนาคารไทยมันไม่ใช่ Branch แต่เป็น agency คำว่า agency นี้ความหมายมันไม่ชัดเจน ไม่มี policy มาควบคุมไม่มี account จาก Head quarter เป็นการแบ่งกันกันค่าต่างของผู้มีสิทธิพลในต่างจังหวัด โดยเอาชื่อธนาคารไปใช้แล้วจัดสรรกันเอง

การทำงานแบบนี้ทำโดยธนาคารกรุงเทพพาณิชย์การ (ของศึกฤทธิ์) มีคำว่าสาขาค่อ และก็มีสาขามากมาก่อน ธนาคารกรุงเทพแต่โดยเนื้อหามันเป็น agency หนึ่งที่ run โดยพวกนิคมานเหมินตร์ จนกระทั่งในที่สุด คุณยาก็พยายามบีบจนกระทั่งเป็น Branch banking system ขึ้นมาเพื่อตั้งใจที่จะ train คนให้ค่อย ๆ พยายามแก้ปัญหา ผู้มีสิทธิพลคือ ผู้จัดการสาขาให้เข้ามาสู่ระบบธนาคารสาขา

Branch banking system เป็นของใหม่ของโลก ถ้าดูวัฒนธรรมของธนาคารของอังกฤษ มีชื่อคนอยู่เป็น จำนวนมากเช่นพวก Merchant Bank ฉะนั้นการจะตั้งระบบสาขาจึงเป็นเรื่องใหม่ และยังใหม่สำหรับอเมริกาด้วย ห้ามตั้งสาขาข้ามรัฐ เมื่อเป็นเรื่องใหม่จึงไม่ใช่เรื่องง่าย การมีสาขาของธนาคารไม่ค่อยมีประโยชน์กับ funding เท่าไหร่ แต่เป็นการเตรียมการขึ้น การอ่าน Economic Plan ของจอมพลสฤษดิ์ ออกด้วยว่าจะหมายความว่าอย่างไร แต่ผมอยากจะพูดว่า ธนาคารทั้งโลกมีเสียเหมือนกันคือ ไม่อยากตั้งสาขา เพราะการตั้งสาขาหมายความว่าต้องจ้าง ใครก็ไม่รู้มาถือเงินตัวเองและเงินของลูกค้า แล้ววันหนึ่งมันหายไปเลย ๆ จะทำอะไร ผมเข้าใจว่ามันเป็นเรื่อง ธรรมดาที่ Banker จะมีแห่งเดียวดีกว่ามีสาขา นี่ต้องจับมันอยู่นานกว่าธนาคารกรุงเทพจะยอมมีสาขาขึ้นซึ่งไม่ใช่สาขาที่เป็น เรื่องของพี่น้องไปช่วย run

ส่วนเรื่องคอมปราคอร์มันไม่ได้เกี่ยวข้องกับการที่ธนาคารพาณิชย์ไทยอื่น ๆ ไม่สามารถมีการเติบโตขึ้นมาได้ ระบบคอมปราคอร์เป็นเรื่องของการที่จะต้องมีการจ่ายใต้โต๊ะเกินกว่า growing rate อันนี้ไม่ใช่ปัญหาของธนาคารพาณิชย์ไทย ปัญหาของธนาคารพาณิชย์ไทยมี 3 ปัญหา คือ การตรวจสอบ และการควบคุม ในธนาคาร, การทำ funding ของธนาคาร, การ Exploit Surplus Wealth ใน Money Market ในตะวันตก เพื่อนำมาใช้ในการปล่อยเงินกู้

3 ปัญหาเหล่านี้ไม่สามารถทำให้เกิดการเติบโต ระบบคอมปราคอร์ที่เปลี่ยน ไม่จำเป็นต้องมีใต้คอมปรา-

คอร์ก็ได้ แต่การที่ธนาคารชาติโดยคุณ้วยอีกเหมือนนักหมอกให้เลิกระบบคอมปราคอร์ เขาก็ต้องเลิกกันไป

ผู้ร่วมสัมภาษณ์

ผมเป็นคนช่วยคุณบันทึกดี เขียนข้อมูลประวัติธนาคารกรุงเทพภาคพิเศษ ซึ่งไม่รู้ว่าจะเสร็จเมื่อไหร่เขียนมา 2 ปี แล้วคือเมื่อเดือนสิงหาคม 2527 ผมคิดว่า Background ของเรื่องนี้เริ่มต้นตรงที่ว่า คุณบันทึกดีเริ่มด้วยทฤษฎี M.B.O. ก่อนตัวว่าจะปฏิเสธข้ออ้างของคุณพล สิทธิอันยว่าธนาคารกรุงเทพเพราะ M.B.O. เมื่อปี 2512 ซึ่งคุณพล เป็นคนเข้ามาใช้ก่อน แล้วจากการปฏิเสธในครั้งนั้นต้องเริ่มกลับไปหาข้อมูลทางประวัติศาสตร์ต่าง ๆ ที่หอสมุดแห่งชาติ เริ่มตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 ที่มีการตั้งธนาคารฮ่องกง-เซียงไฮ้, ธนาคารชาร์เตอร์ มีการใช้อิทธิพลมากมาย มีจดหมายจากฝรั่งมาขอตั้ง เรื่อยมาจนถึงรัชกาลที่ 6 มีธนาคารไทยพาณิชย์ที่เกือบจะล้ม เพราะมีธนาคารจีนที่ตั้งชื่อในธนาคารพาณิชย์ เนื่องจากปล่อยสินเชื่อกันแล้วนักธนาคารไทยพาณิชย์ กับธนาคารจีนอึ้งปะปนกัน เรื่อยมาจนกระทั่งก่อนสมัย 2475 ซึ่งก็มีเรื่องเกี่ยวกับการเมืองเกิดขึ้นมาก่อนจะมีการล้มธนาคาร ทำให้เราพยายามสืบ

ค้นว่าการก่อตั้ง และการเติบโตของธนาคารกรุงเทพเป็นอย่างไร ทำให้เรานำมาสู่อุปสรรคที่ว่า การเติบโตของธนาคารกรุงเทพเป็นอุปสรรคทางประวัติศาสตร์ส่วนหนึ่ง และมีความสำคัญค่อนข้างมาก แต่ในการสืบค้นอันที่บันทึกดีพูดว่าก่อน 2475 เน้น คุณปริติใจร้อนแล้ว ไม่ใจร้อนนั้น ผมและคุณบันทึกดีได้ตั้งข้อสงสัยร่วมกันข้อหนึ่งว่า ทำไมหลังการเปลี่ยนแปลง 2475 แล้วคณะราษฎรยอมให้กับพวกเจ้าค่อนข้างมากทีเดียวในเรื่องอำนาจทางการคลัง โดยเฉพาะสนบัตการคลังยุคแรก ๆ เช่น พระยาโกมลย์มนตรี พระยาไชยยศสมบัติ เป็นพวกที่เคยเป็นรัฐมนตรีคลังก่อนปี 2475 และยังมีอำนาจสืบต่อมาจนกระทั่งถึงก่อนตั้งธนาคารแห่งประเทศไทย คุณบันทึกดียังไม่ได้เล่าว่าการตรวจการคลังยังไม่อยากให้ตั้งธนาคารแห่งประเทศไทยถึงขนาดที่ครั้งหนึ่งจัดไปทอดกฐินแล้วแจกใบปลิวตำหนิติตั้งธนาคารแห่งประเทศไทย ซึ่งจุดนี้เป็นคำถามที่เราอยากรู้คำตอบไม่เจอ

ประเด็นที่ผมอยากจะเสริมของคุณบันทึกดีคือ Surplus Wealth เรามีประเด็นก่อนที่จะศึกษาเรื่องนี้ คือ Surplus Wealth ของไทยนั้นมีและมามากในพระคลังข้างที่ และกรมพระคลังมหาสมบัติ และก่อนหน้าที่จะมีการตั้งธนาคารพาณิชย์ พวกคนจีนที่ตั้งธนาคารอยู่แล้วไม่ว่าจะเป็น ธนาคารจีนสยามทุน ซึ่งล้มไปหรือพวกโรงสี ที่เมื่อก่อนตั้งรอบกรุงเทพเต็มไปหมด ภูเงินจากกรมพระคลังข้างที่สร้างกิจการพาณิชย์ของตนขึ้นมาค่อนข้างมาก และแม้กระทั่งธนาคารชาร์เตอร์ และธนาคารฮ่องกง-เซียงไฮ้เองในระยะแรกที่ก่อตั้ง ก็ไม่ได้ใช้ทุนจากต่างประเทศ ใช้ surplus wealth ในเมืองไทยนี้เอง ธนาคารกรุงเทพเป็นธนาคารไทยแห่งแรกที่รู้จักใช้ surplus wealth จากต่างประเทศ จาก National Westminster ก่อนหน้านั้นไม่เคยมีใครใช้ ธนาคารไทยพาณิชย์ใช้ของพระคลังข้างที่แล้วให้ฝรั่งจัดการโดยตลอดโดยไม่ได้ใช้ surplus wealth จากต่างประเทศ

อีกประเด็นหนึ่งผมจะเสริมคือ อุปสรรคทางประวัติศาสตร์มีความสำคัญ มีจากหลายเรื่อง เช่น ธนาคารหวังหลี่हांไมโต ซึ่งสามารถที่จะปฏิเสธ อ.รังสรรค์ได้ว่า ทำไมธนาคารอื่นไม่โต เช่น สหธนาคาร, ธนาคารเฉลิมทอง ซึ่งรวยกว่าคุณเดิมมาก แต่เดี๋ยวนี้กลับเป็นธนาคารที่เล็กที่สุด ธนาคารหลาย ๆ ธนาคารก็ไม่ยอมโตเอง เช่น หวังหลี่ธนาคารที่เรียกว่ากลุ่ม 8

น.พ. อินา

ผมรู้สึกว่าการตีความต่างกับมติหนอยรีเปล่า ประเด็นอุปสรรคทางประวัติศาสตร์ ผมคิดว่าด้านมองในภาพของ

ธนาคารกรุงเทพอาจเป็นอุบัติเหตุของธนาคารกรุงเทพที่ทำให้ก้าวขึ้นมาได้ แต่ด้านมองอย่างอาจารย์อภิชาติ และอาจารย์
รังสรรค์ มองในแง่ระบบรวมแล้วแม้ว่าไม่ใช่อุบัติเหตุ เช่น การที่หุ้นเข้ามามีรากฐานอะไรของมันมา การที่รัฐกับ
ธนาคารจะมาร่วมกัน ผมคิดว่าคงมีสิ่งที่เป็นพื้นฐานอยู่ ที่ทำให้ร่วมกันได้ ถ้าจะเทียบธนาคารกรุงเทพกับธนาคารอื่น ๆ
แม้ว่าในภาพนั้น สิ่งที่คุณหันศักดิ์เสนออาจจะใช่คือ มี factor ของตัวบุคคลเข้ามาเกี่ยวข้องมาก ผมคิดว่าประเด็นที่
ถกเถียงกันอยู่แค่คงตอบลำบากกว่าที่ อ.รังสรรค์ตอบได้โปรดปรานเป็นเพราะอาจารย์เป็นคนเก่งเอง หรือเพราะ
อาจารย์เป็นคนเรียนเศรษฐศาสตร์มา ผมคิดว่ามันเป็น Basic คนละอย่างบางที่มีอยู่ยากและเห็นกันคนละประเด็น
แม้ว่าด้านมองในแง่ระบบรวมผมเห็นด้วยกับ อ.อภิชาติ และ อ.รังสรรค์ว่า การอิงอำนาจทางการเมืองเป็นพื้นฐานที่สำคัญ
ถึงแม้คุณสินจะเก่งอย่างไรถ้าไม่มีสายที่เสียบเข้าปลักอย่าง อ.อภิชาติว่าไว้ ก็คงไม่สามารถที่จะขึ้นมาได้ในทางจะเข้าไป
ติดต่อกับ National Westminster หรืออะไรต่ออะไรได้ ไม่สามารถใช้อัจฉริยภาพส่วนบุคคลมันได้ถ้าไม่มีพื้นฐาน
ของการเมือง ทำให้ผมรู้สึกว่บางที่เรายุ่งยากกันแต่จริง ๆ แล้วผมอาจจะเกือบทันกันได้ แล้วอาจจะเป็นเพราะ
point คนละ point หรือเปล่าที่มองระบบโดยรวมและเฉพาะ ในแง่ความสำเร็จของธนาคารกรุงเทพที่เขาชนะ
ธนาคารอื่นมาเป็น เบอร์ 1 ได้

คุณหันศักดิ์ วิญญูรัตน์

คุณอย่าไปเน้นคุณสินมากนักนะ ลองอ่านที่ผมเขียนดูจะเห็นได้ว่า คุณสินเก่งในเรื่องเรื่องหนึ่ง แต่ก็ไม่เก่ง
เรื่องอื่น ๆ เช่น Vision เกี่ยวกับเรื่องเปิดสาขาใหม่ ไม่อยากเปิดหรอก ปัจจุบันคุณสินก็ยังบ่นเลยเวลาที่ผู้จัดการ
ธนาคารกรุงเทพสาขาไกลกับบ่นว่า "เห็นมัย ไม่มาเปิดเลย" คุณสินมี Vision ที่จะก้าวไปข้างหน้าอย่างเดียวและใน
สถานภาพการเมืองซึ่งผมมองว่าเล็กน้อยมาก หรือในสถานภาพบางอย่าง เช่นในสถานภาพนักเศรษฐกิจไทยที่มีส่วนกับ
ระบบเศรษฐกิจโลก ความหลากหลายของผลผลิตไทยที่ส่งไปขายหรือส่งเข้ามาใน รายละเอียดของการเข้าร่วมของ
เศรษฐกิจไทยในเศรษฐกิจโลกนี่ยะ คุณสินมี Background อย่างหนึ่งเคยเก่งอย่างหนึ่งมันจะมีความหมายอะไร กับ
สถานภาพปัจจุบันที่กำลังเกิดขึ้น ความคิดแบบ Speciality ในสถานภาพหนึ่งกับสถานภาพอื่น ๆ มันก็คนละเรื่อง

โอฬารชัย ผมอยากจะ Clear ให้ชัดในคำถามคือ ทุนธนาคารมีบทบาทอย่างไรต่อการกำหนดทางเศรษฐกิจ
สู่ ประเด็นน่าสนใจ แต่เก็บไว้อภิปรายในช่วงหลังก็ได้

ศูนย์วิทยพัทยาการ

สุวินัย ภรณวลัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ที่ผ่านมาระบุในแง่ Business History ซึ่งผมคิดว่ามันดี ซึ่งมีผลช่วยในการค้นคว้าในเชิงเศรษฐ-
ศาสตร์การเมืองด้วย แต่ผมอยากให้คิดถึงหัวข้อที่ตั้งในวันมีคือ "ทุนรัฐ แรงงาน วิกฤตการณ์ไร้ทางออก" บทความของ
คุณหันศักดิ์ให้อะไรกับนักเศรษฐศาสตร์การเมืองบ้าง ในประเด็นหนึ่งที่นักพิจนาคือ ข้อถกเถียงในหมู่นักเศรษฐศาสตร์-
การเมืองว่า ทุนนิยมไทยสถาปนาในช่วงไหน ซึ่งมีอยู่ 2 ทฤษฎีคือ หลังการปฏิวัติ 2475 โดยคณะราษฎร กับอีกทฤษฎีว่า
คือ 2490 หลังจากเหตุการณ์เปลี่ยนแปลง 2475 ได้สิ้นสุดไปแล้ว มีการเกิดขึ้นของจอมพล ป. พิบูลย์สงคราม ถ้าตามนี้
ทัศนะของคุณหันศักดิ์น่าจะสอดคล้องกับ 2490 มากกว่า 2475 ถ้าดูทั้ง process ตลอดซึ่งไม่มีเวลาจะอธิบายยาวให้-
ชัด ประเด็นที่สอง คือ วิกฤตการณ์ไร้ทางออก? คุณหันศักดิ์เสนอว่า เพราะว่าทุนธนาคารมีต้นกำเนิดมาจากทุนพาณิชย์
(Trading Company) มา 3 generation ซึ่งการจะ Shift ตัวเองมา เป็น industrialist หรือ

สามารถ combined ทุนอุตสาหกรรมหรือทุนธนาคารได้ หรือไม่ เป็นหัวเลี้ยวหัวต่อของการหลุดพ้นวิกฤตการณ์
ถ้าหากจะกล่าวในเชิงพรมแดนแห่งความรู้ทางเศรษฐศาสตร์การเมืองแล้วคิดว่า ข้อเสนอของคุนหมื่นศักดิ์ ก็สอดคล้องกับ
ของคุนสุเอฮีโร่ ที่เกี่ยวกับการสะสมทุนและพัฒนาอุตสาหกรรมในเมืองไทยเมื่อปี 1983 (พ.ศ. 2526) ซึ่งในแง่ที่ใหม่
ใหม่อะไร เพียงแต่พูดในแง่ของ Neo-Capitalism เท่านั้นเอง แต่ยืนยันกลับกันในแง่ข้อสรุปในเชิงทฤษฎีซึ่งถ้ามี
โอกาสน่าจะอภิปรายกันต่อไปถึงการเปลี่ยนย้ายของทุน

พฤศจิกายน ปี

เตรียมพบกับ

Note Book คอล.

เล่มกะทัดรัด แต่ แน่นด้วยเนื้อหา พกติดตัวสะดวก
หยิบใช้ได้ทันที เหมาะสำหรับเป็นของขวัญปีใหม่
สนใจติดต่อที่ คอศ. โทร. 251-4481

